ARCHIVU
pentru filologia si istoria.

Nr. XXIX. 20. Octobre. 1869.

XLIII.

Gramatistii si Ortografistii romani.

E prea cunoscutu, cà romanii panà catrà an. 1780 nu s'au ocupatu de locu cu gramatec'a limbei loru; — una impregiurare atâtu de trista si fatale, câtu pre ori-care romanu cu semtîre natiunale cauta selu liè fiori de una fatalitate atâtu de periculosa pentru cultur'a natiunale, alu carei-a fundamentu forà indoiela este limb'a.

Una natiune, estensa si numerosa, in care de seculi a custatu unu semtiu si una traditiune natiunale, cà e romana, — care de seculi a fostu considerata de tote popora-le invecinate, cà este romana, — si de care toti scrietorii mai vechi se unescu in acea parere, cà nu numai dupa origine ci si dupa tote datinele ei si dupa limba este romana-latina, si cu tote astea, in decursulu atâtoru seculi se nu se afle nece macaru una urma câtu de mica despre una apretiare literaria a' limbei ei, panà ce trecura preste ea mai XVII seculi intregi, — e unu fenomenu, in istori'a culturei popora-loru atâtu de raru, câtu esemple nu se mai afla paralele, de câtu in istori'a popora-loru celoru mai decadiute, seau barbare.

XVII seculi a potutu se vieze una natiune, cu una limba lasata numai in grigea lui Ddieu si a' poporului, forà nece una urma de alta ingrigire, si ce e mai tristu, mai forà literatura! Si apoi e mirare, deca si astadi se mai afla omeni, ce vreu a trece de culti si invetiati, cari credu, cà gramatec'a nece nu este necesaria, ci e destulu deca scie cene-va formá literele, si apoi a scrie limb'a cumu a lasat'o Ddieu, bene-reu cumu se vorbesce pre unde s'a nascutu si a crescutu.

De unde dar' atât'a despretiu la unii omeni asupr'a unei scientie, forà care nece una limba nu pote susiste, forà a deveni barbara, si forà care nece unu scrietoriu, fia câtu de geniale, nu pote se scria de câtu una limba barbara?

Propusulu nostru inse nu este, a scrie aici una apologia pentru gramateca; necesitatea si utilitatea ei este recunoscuta astadi de tota lumea scrietoria si nescrietoria, afora de pucini pretentiosi, cari nu o cunoscu seau nu voru a o cunosce, dupa altu proverbiu vechiu latinu: a r s n o n h a b e t o s o r e m n i s i i g n o r a n t e m, seau car imaginandu-se suprageniali se credu a fí despensati de a se demite panà la una ocupatiune atâtu de prosaica, cumu este gramatec'a.

Ci propusulu nostru este, a face cunoscuti lectoriloru nostri pasii, ce au' facutu barbatii celi mai bene meritati de litere-le romane pentru acestu studiu, incependu dela antani'a incercare panà la epoc'a cea mai dein coce, estragundu dein operele loru, totu ce ne-s'ar' paré mai interesante a scire in acestu respectu.

Nu avemu inse de cugetu, nece ne ar' fí cu potentia, a esamená tote operele gramatece si ortografice romane, câte s'au scrisu si edatu panà astadi, cu atâtu mai pucinu intregu cuprensulu loru, ci numai cele mai de frunte si dela barbatii literati mai eminenti ai natiunei, restringundune numai la cele ce potu se aiba mai multu interesu dein operele loru, er' pentru una analisare mai estensa inviandu la cele, ce amu scrisu in Principiale nostre la loculu seu.

I. Samuele Micu, si G. Sincaiu.

Antani'a opera gramaticale fù scrisa, precumu se scie, de acelu mare si neostenitu barbatu, S. Micu, care ne dede atât'a multîme de opere, edite si inedite, in toti ramii de scientia: filologia, istoria, filosofia, teologia etc., de cari amu tractatu totu aici in alti numeri mai dein a-ante.

Ea se publicà la a. 1780, in 8-o, de 100 pagine afora de titlu si prefatiune, in Vien'a, unde pre atunci autoriulu se aflá cá oficiale in Seminariulu centrale gr. catolicu numitu la S. Barbara, — inse in limb'a latina, forà indoiela cu intentiune de a o face cunoscuta, nu numai romaniloru, ci si lumei literarie celei alalte, limb'a latina fiendu

pre atunci midiloculu celu mai de frunte si securu pentru publicatiuni literarie, si asia sciendu, cà si romanii o voru intielege, fiendu-cà acumu si eli incepuse a invetiá si a cunosce limb'a latina.

Dupre titlu*) se cunosce, cà si G. Sincaiu a luatu parte la acesta opera, inse numai la redactiune, nu si la compusetiune, ceea ce se cunosce mai invederatu dein alaturarea acestei editiuni cu cea dein 1805, ce o edà numai sub numele seu si dupa idee-le sale, — precumu apare dein titlulu acesteia*).

G. Sincaiu a scrisu la amendoue aceste editiuni, câte una prefatiune in limb'a latina, cari le adaugemu acì, pentru insemnatatea loru, si pentru notitiele istorice literarie, ce cuprendu in sene.

*) Elementa linguae daco-romanae sive valachicae, composita ab Sam. Klein de Szad, ord. S. Basilii M. in collegio graeci ritus catholicorum Vindobonensi ad S. Barbaram Ephemerio; locupletata vero, et in hunc ordinem redacta a Georgio Gabriele Sinkai, eiusdem ordinis, AA. LL. Phil. et SS. Th. D. Vindobonae, typis Jos. Nob. de Kurzböck. MDCCLXXX. De operele lui vedi sî Acte si fragmente p. 137 seqq. in nota, si in Archivulu nostru p. 274 seqq.

*) Elementa linguae daco-romanae sive Valachicae emendata, facilitata, et in meliorem ordinem redacta per Georgium Gabr. Sinkay de eadem, AA. LL. Philosophiae, et SS. Theologiae Doctorem, Scholarum Nationalium Valachicarum, in M. Transylvaniae Principatu primum, atque emeritum Directorem, nunc penes Regiam Universitatis Pestanae Typographiam Typi Correctorem. Budae, typis r. univers. Pestanae 1805; — in 8-o, pagine 110, afora de alte 8 pentru titlu si prefatiune. Saracu Sincaiu la ce ajunsele! Vedi mai susu Archivu Nr. XIII, pag. 247 seqq., si Principia pag. 307 si 312 seqq.

a. La editiunea dein a. 1780.

„Georgius Gabriel Sinkai Candido Lectori S. P. D.“

Testu.

Septimum supra decimum saeculum est, a quo TRAJANUS devicto Decebalo in orbatam incolis Daciam coloniam duxit ([1]). Ab illo tempore quot, quantisque vicissitudinibus fuerint expositi Romanorum in ea Posteri, qui vel mediocriter in Historiis versati sunt, facile conjicient. Primum enim sub Gallieni imperio a Gotthis, dein á Gepidis, a Bulgaris postea, aliisve Septentrionalibus barbaris sub jugum redactos fuisse, praeter Jornandem ([2]) sexcenti alii, illo partim anteriores, partim posteriores, Historici testantur: quorum nonnulla magis praecipua testimonia ante aliquos annos collegit Eruditissimus Samuel Klein in Ms. suo opere de Orig, Daco-Romanorum; plura ego in adversaria mea toto illo quinquenio, quo Romae in Celeberrimo Urbano Collegio de Prop. Fide moratus sum, retuli.

Hujuscemodi servitute plurimum coruptam fuisse Latinam Majorum nostrorum Linguam, ecquis inficias ire audeat? corruptam tamen prout nunc est falsò quis adsereret. Constat enim e Scriptori-

[1]) Videatur Dion in Trajanum Flav. Vopiscus in Aurelianum: Sexti Rufi Brev. Rer. Rom. Orosius, Eutropius, etc.

[2]) De rebus Geticis.

Versiune.

Siepte spra diece seculi suntu, de candu Traianu, invingundu pre Decebalu, a dusu colonie in Daci'a lipsita de locuitori [1]). De atuncia, la câte si câtu de mari scaimbari au fostu espusi descendentii Romaniloru, prea liusioru voru pricepe, toti câti suntu amblati câtu de pucinu in istoria. Pentru cà mai antaniu sub Galienu Gothii, apoi Gepidii, mai tardîu Bulgarii si alte popora nordice iau sujugatu, pre cumu adeveresce Jornande [2]) si alti istorici nenumerati in a-ante si dupa densulu; dein cari unele testimonia mai de frunte nu de multu le a adunatu prea laudatulu Sam. Micu in opulu manuscrisu Despre inceputulu Romaniloru dein Daci'a; er' mai multe am adunatu io in colectiunea mea in aceli cinci ani, ce iam petrecutu in Rom'a in Colegiulu de propaganda fide.

Sub atare servitute, cumu cà limb'a latina a mai mariloru nostri forte s'a coruptu, cene se pote indoí? er' cà s'a coruptu, cumu este acumu, pre nedereptu ar' dîce cene-va. Pentru cà se scie dein scrietorii fapteloru Romaniloru dein Daci'a,

[1]) Vedi Dion in Traianu, Fl. Vopiscu in Aurelianu, Sex. Rufu in Breviariu, Orosiu, Eutropiu etc.

[2]) De faptele Getiloru.

bus rerum Daco-Romanarum, et praesertim e Chronico Ms. Constantis Miron, Logothetae Principatus Moldaviae, ([1]) quod non adeo pridem legendum nobis concessit Eruditissimus aeque ac Doctissimus D. Franciscus Josephus Sulzer, atque etiam e Descriptione Moldaviae Serenissimi D. Demetrii Cantemir, ejusdem Provinciae quondam Authentis, et Principis, tum demum in barbarismum, in quo nunc sumus, degenerasse Majores nostros, cum Litteralem Slavinorum, vel (si mavis) Illyricanorum Linguam in celebrandis SACRIS circa tempus Concilii Florentini sat malis avibus adhibere coeperunt. Quod ideo factum fuisse tradit Serenissimus Author, ut obsecundarent voluntati Archi-Praesculis civitatis Achridae in Bulgaria, qui instigatus a Marco (ut creditur) Ephesio intendebat hoc modo praecludere nostris omnem aditum ad S. unionem cum Eccl. Romana.

Verebantur nempe hi duo Schismatici, si Daco-Romani, ut antea, [2]) dein quoque materna sua Lingua DIVINA peragerent, Italo-Romani hanc ob summam cum sua adfinitatem absque multo labore addiscerent, libellosve, quibus noster populus facilius adduci posset, ut unionem amplectatur, in lucem. emitterent. Id circo praefatus Bulgaricus Archi-Praesul nullum non movit lapidem, ut Daco-Romanos in suam sententiam attrahat.

Nec spes eum fefellit sua. Re enim vera Alexander I. Moldaviae Authentes, et Princeps eidem morem gessit, et Linguam Slavico-Illyricam in SACRIS per totum suum Principatum adhiberi jussit. Hujus exemplum secuti fuêre postea etiam alii Daco-Romanorum Dynastae, etsi cum duplici totius Nationis damno, nimirum cum longaeva ejusdem ab Ecclesia Latina scissione et cum summo Linguae propriae detrimento: quo-

[1]) In Alexandrum I. Cap. 18 §. 15.

[2]) Daco-Romanos jam inde ab initio susceptae Fidei Christianae, hoc est a Saeculo II. quo exeunte eos Christianos fuisse, Tertullianus in Lib. advers. Judaeos abunde testatur, usque ad Saeculum XV. materna sua Lingua peregisse Divina, ostendam in Historia, quam de rebus a Majoribus nostris gestis adornare constitui; hic solummodo moneo, Clarissimum Virum Patrem Le Quien in Oriente suo Christiano miraturum haud fuisse, quod plurium Episcoporum Daciae Nomina, et varias subscriptiones Latinas offenderit, si notum ei fuisset, hos origine aeque, ac Linguâ Romanos fuisse.

si alesu dein Cronicula ms. alu lui Costinu Mironu logofetulu Moldovei [1]) care nu de multu ne-l'a datu pentru lectura prea invetiatulu D. Franc. Ios. Sulzer, precum si dein Descrierea Moldovei de prea luminatulu D. Dem. Cantemiru fostulu orecandu Domnu si principe alu aceleiasi, cumu cà in barbarismulu, in care acumu suntemu, atunci au cadiutu mai marii nostri, candu au inceputu dein nefericire a introduce intru celebrarea celoru sante limb'a literale a' Sloveniloru pre tempulu conciliului dela Florenti'a. De care acel'asi prea luminatu autoriu spune, cà dein acea causa s'a facutu, cá se asculte dupa voli'a Metropolitului Acridei dein Bulgari'a, care pre cumu se crede, indemnatu de Marcu Efesanulu, cugetá cu astu modu a inchide aloru nostri tota calea catrà s. unire cu baserec'a Romei.

Cà ce se temeau acesti doi schismatici, cà deca romanii dein Daci'a [2]) si de ací in a-ante se voru sierbí cu limb'a materna in cele sante, romanii Italici pentru marea afinitate cu limb'a loru o voru invetiá forà multa greutate, si voru edá carti, dein cari poporulu nostru mai curundu se voru poté aduce, se cuprenda unirea. De acea preatensulu Metropolitu bulgaricu misicà tota pietr'a, cá se atraga pre romanii dacici in partea sa.

Nece s'a insielatu in sperarea sa, cà ce in adeveru Alesandru I. Domnulu Moldovei si principe, ascultà de elu, si demandà, cá limb'a slovenesca se se introduca in cele sante in tota tier'a sa. Dupa esemplulu acestuia urmara apoi si alti principi ai romaniloru, macaru cà cu doue daune pentru tota natiunea, adeca cu taliarea indelungata dela baserec'a latina, si cu cea mai mare stricatiune a' limbei loru; dein cari, cá celei de antaniu bunulu Ddieu se dè vindecare orecandu dein anema

[1]) In Alesandru I, capu 18 §. 15.

[2]) Cumu cà romanii dacici inca dela inceputulu legei crestinesci, adeca dela sec. II, pre la finea caruia eli erau crestiani, precumu atesteza Tertulianu in cartea contr'a Judeiloru, panà in sec. XV s'au sierbitu cu limb'a materna a' loru în cele sante, voliu aretá in istori'a, ce miam propusu a o compune despre faptele mai mariloru nostri; aici numai atât'a atingu, cà parentele Lequien in Orientele seu nu s'ar' fí miratu, cà a aflatu numele si suscriptiunile ale mai multoru episcopi dein Daci'a latinesci, deca ar' fí sciutu, cà acelia au fostu si dupa origine si dupa limba romani.

rum primo ut Deus Ter optimus medelam aliquando adferre dignetur, ex animo precor; alteri ex parte adlatum est remedium, Linguam enim Slavicam, retentis characteribus, paulo post, saeculo videlicet elapso, Majores nostri iterum expunxerunt: ex parte adferre conabimur, dum Scholae Valachicae ad normam Germanicarum Austriacarum e feleciter regnantium Augustissimorum clementia intituentur.

Quod ideo commemorandum hic duxi, ne quis existimet, nos in toto hoc opere aliud prae oculis habuisse nihil, nisi ut maternam nostram Linguam perficiamus. Non enim eam perficere studuimus, sed docere, non quidem alium in finem, nisi ut nostrum publicae utilitati prospiciendi studium, et amorem contestemur, atque obsecundemus votis Daco-Romanorum Alumnorum Collegii Graeci ad S. Barbaram qui, ut sunt amantissimi eruditionis, non solum pridem a nobis postularunt, ut hoc opusculum luci edamus, sed etiam in multis nobis concurrerunt. Quibus eo libentius adsensum praebuimus nostrum, quod longe prius praeviderimus, multos cujuscunque conditionis, statusve homines summum ex hoc nostro labore emolumentum laturos.

Sive enim Commercium cum Daco-Romanis quispiam exercuerit, sive iter per Valachiam Transalpinam, Moldaviam, Transylvaniam, Marmatiam, Hungariam Trans-Tybiscanam, Silvaniam, Banatum, Kuzo-Valachiam, Bessarabiam, ipsam adeo Crimeam, fecerit, Daco-Romana Lingua prae caeteris indigebit, quippe qua frequentiorem in enumeratis provinciis audias nullam. Verum de his satis.

Illud mihi postremò a te, Lector, etiam atque etiam petendum est, ut memineris, hanc Grammaticam primam esse, quae in Daco-Romana Lingua lucem adspexerit: ob eamque rem mirum tibi non sit, si aliqua aut omissa, aut errata, aut non suo loco modoque in ea dicta repereris. Nostrum erit deinceps, navare operam, ut quae huic Editioni defuerint, addamus, errata emendemus, et hanc ipsam Grammaticam unà cum Dictionario Daco-Romano, quod (dum modo otium nobis, et scribendi commodum non desit) componere fert animus, ad majorem perfectionem deducamus, publicoque usui utiliorem reddamus.

dorescu, er' celei alalte in câtu-va s'a si aflatu vindecare, cà-ce limb'a slavica, curundu dupa acea, adeca in seclulu trecutu, mai marii nostri erasi o lapedara, retienendu numai literele, de in alta parte ne vomu nevolî ai aduce vindecare, candu scolele romanesci dein bunetatea prea augustiloru imperatîtori se voru regulá dupa norm'a celoru germanice-austriace.

Ceea ce dein acea causa o amentiramu aci, cá nu cumu-va ccne-va se cugete, cà noi in totu opulu acest'a nu amu avutu alta in a-antea ochiloru decâtu se perfectionàmu limb'a nostra. Cà ce nu ne amu nevolîtu se o perfectionàmu, ci numai se aratàmu, nu spre altu scopu, decâtu se documentàmu nevolienti'a nostra de a sierbí utilitatei publice, si se implenimu dorentiele alumniloru romani dein colegiulu grecescu dela S. Barbara, cari, precumu suntu forte amatori de eruditiune, nu numai de multu au cerutu dela noi, cá se edàmu acestu opusculu, ci in multe ne au si ajutatu. Caror'a cu atât'a mai bucurosi le amu facutu pre volia, cu câtu mai in a-ante cu multu amu prevediutu, cà multi omeni de ori ce conditiune si stare voru luá forte multu folosu dein asta lucrare a' nostra.

Cà-ce seau de va face nescene comerciu cu romanii dacici, seau voru calatorí prein Valachi'a, Moldov'a, Transilvani'a, Maramuresiu, Ungari'a de preste Tisa, Salagiu, Banatu, Cutiovlachi'a, Basarabi'a, seau chiaru si prein Crimu, in a-ante de tote va avé lipsa de limb'a romana, fiendu cà alta limba mai usitata in acele provincie nu se afla. Inse de acestea destulu.

In urma amu se te rogu cu totu de adensulu, lectórie bune, se nu uiti, cà asta Gramatica e cea de antaniu, care s'a edatu in limb'a romana, si de aceea se nu te miri, deca vei aflá unele omisa seau smentite, seau nu la loculu si in modulu seu dîsa. Detori'a nostra va fí de ací in a-ante, a ne nevolî, cá se adaugemu ce voru lipsí in editiune, smentele-le se le indereptàmu, si chiaru Gramatic'a acesta se o aducemu la mai mare indeplenire, impreuna cu Dictionariulu romanescu, ce cugetàmu alu scrie, numai deca vomu avé restempu si indemanare, si asia se o facemu mai folositoria publicului.

Tu interea Candide Lector, hunc qualemcunque nostrum laborem, et fatigium aequi bonique consulito, et valeto.

Er' tu, bunule lectoriu, accepteza in nume de bene acesta ostenela a' nostra, si fí sanetosu.

b. La editiunea dein a 1805.

Praefatio ad Lectorem.

Gentem, quae una eademque Lingua, corrupta nempe Romana, sive Latina, diversa tamen ab Italica, Gallica, atque Hispanica, proxime autem accedente ad Vallicam, ac Italicam, utitur, placuit non mihi soli, sed aliis etiam, communi nomine DACO-ROMANAM propterea appellare, quod eadem diversas Regiones, ac Provincias incolens, diversam quoque Nomenclaturam ab iis, aut earum partibus sortita sit.

Ita illi, qui Valachiam Transalpinam incolunt, inter sese, et ab aliis quoque, Munténi, Montani audiunt; qui Moldaviam et Bucovinam, Moldoveni, Moldavi; qui Transylvaniam, communiter quidem, Români, Romani, at specifice: Carpati accolae, Marginéni, Marginales, montium vero Abrudbanyensium, Torotzkoiensium, Banffi-Hunyadiensium, ac interjacentium, Mocáni, Mocányones, qui Banatum Temesvariensem, Frathiuti, Fraterculi; qui demum respectu antiquae Daciae Trans-Istrianas inhabitant Provincias uno nomine, Çintiari, Graecis Κουξο, sive Κοτξο Βλάχοι, Claudi Valachi appellantur.

Qui omnes posterioribus temporibus (de prioribus quippe saeculis, quando iidem jam Pacinacae, jam Comani, jam aliis nominibus compellati fuere, disserui in Dialogo, et uberius disseram in Annalibus Daco-Romanis) a Graecis Βλάχοι, ab aliis Europaeis Vlachi, vel Valachi dicti sunt.

Daco- Romanae hujus Gentis (Gentem namque Transylvanis quibusdam, quam Nationem, Valachos Transylvaniam incolentes nominare praeplacet, crediderim propter nimiam eorum inibi multitudinem) extensionem opinione multorum ampliorem esse, isthinc patet, nimirum quod didita sit per totam veterem, sive TRAJANI Daciam, quam usque, dum Annales Daco-Romanos edidero, placet definire: Ponto Euxino, sive Mari nigro, Flumine Tyra, nunc Nistro, monte Carpato, fluminibus Tybisco, ac Istro, sive Danubio.

Nu numai mie, ci si altoru mai multi, a placutu a numí Daco-romana aceea gente, care se sierbesce cu un'a si aceeasi limba, adeca romana corupta seau latina, inse diferita de cea Italiana, Francesca si Ispanica, er' mai aprope de cea Vallica *) si Italica, pentru acea, cà ea locuindu diferite tiere si provincie, dupa acelesi seau dupa partile loru sia luatu si numire dîversa.

Asia celi ce locuescu in Valachi'a muntenesca, intre sene si de altii se numescu Munteni; celi dein Moldov'a si Bucovin'a, Moldoveni; celi dein Transilvani'a, preste totu se dîcu români, Romani, ci in specie celi deintre Carpati Margineni, er' celi dein muntii Abrudului, Trascaului, Huedinului si de prein midilocu se chiama Mocani; celi dein Banatulu Temesianu, Fratuti; er' celi ce cu respectu la Daci'a vechia locuescu in provinciele de preste Dunare, cu unu nume se numescu Cintiari, dupa greci Cutio seau Cotiovlachi, adeca romani schiopi.

Cari toti in tempurele mai dein coce (pentru cà de cele mai de in a-ante, pre candu se numeau Pacinaci, Comani, seau cu alta numire, am graitu in dialogulu mieu **), er' mai pre largu voliu vorbí in Analii romanesci), la greci s'au numitu Vlachi, er' la alti Europeni Blachi seau Valachi.

Cumu cà estenderea acestei genti (cà ce unoru transilvaniani le mai place a numí gente, de câtu natiune, pre romani dein Transilvani'a, se pote cà pentru prea marea loru multîme) este mai mare de cumu se pare multor'a, de acì se vede, cà-ce e latîta preste tota Daci'a vechia, seau a' lui Traianu, carea panà ce voliu edá Analii romanesci, ne place a o determiná: cu Pontulu Euxinu seau marea negra, riulu Tir'a astadi Nistru, muntii Carpati, fluvii Tis'a si Dunarea, seau Istru.

*) Intielege cea dein Angli'a, de care multi au crediutu, cà e aprope de cea romanesca, ci pre nedereptu. Not. Edit.

**) Pote cà intielege Dialogulu tiparitu in Ortografi'a lui P. Maioru, inse cu adausuri dela acest'a. Not. Edit.

Didita pariter sit per novam, sive AURELIANI Daciam, quae partes: Moesiae inferioris, nunc Bulgariae, Moesiae superioris, nunc Serviae, et Dardaniae, nunc Albaniae, complectitur. Quid quod post unitum cum Bulgaris Blachorum Imperium didita est per totam Bulgariam, montes Haemum, et Pindum, Moglenam Thessaliae provinciam, Macedoniam, Thraciam, Crimeam, Podoliam, Pocutiam, ut taceam Pestinum, Agriam, Miskoltzinum, aliaquae Hungariae mihi Budae scribenti Cis-Tybiscana Emporia, Viennam Austriae, Venetias, pluraque cum Europae, tum Asiae Emporia, in quibus Daco-Romani Quaestores adeo multiplicati sunt, ut publicas, easque splendidissimas erexerint Ecclesias.

E tanta Daco-Romanae Gentis extensione quis non videt, usum Linguae illius summe necessarium fore iis, quibus sive quaestum exercendi, sive munia aliqua capessendi, gerendique, sive solum peregrinandi, conversandique gratia ad Daco-Romanos olim accedendi fuerit animus? Nae hoc omnes, qui vel levissime de merito hujus quaestionis cogitaverint, quam facillime perspicere poterunt. Quapropter tales linguae etiam cognitionem sibi familiarem reddere anhelent, oportet. Sed quibus mediis?

Nos quidam Daco-Romani, qui linguam nostram addiscere cupientes voti sui compotes reddere nunquam non studuimus, studuimus etiam media quaerere, quibus tam proficuus finis quo facilius obtineri possit.

Enim vero ego, et Reverendissimus D. SAMUEL KLEIN de Szád Consistorialis Episcopatus Fogarasiensis, et Revisor Librorum, cujus multifaria praeclara opera non pridem recensuit Clarissimus, et de literaria Republica quam qui optime meritus Vir D. MICHAEL TERTINA inlectu dignissima Orodiade Cl. Viri D. LADISLAI NAGY de Peretsen, nos, inquam, anno 1780. primi edidimus Grammaticam Daco-Romanam, cujus exemplaria adeo sunt distracta, ut venalia amplius reperiantur nulla. Post octennium, anno videlicet 1788. eandem nostram Grammaticam recensens, atque locupletans Cl. D. JOANNES MOLNÁR de Müllersheim linguis germanica, et valachica Vienae typis edi curavit. Magnificus, et Cl. D. JOANNES BUDAI, alias Delcán Consiliarius Fori Nobilium de Regno Galliciae

Asemenea latîta e si preste Daci'a noua, seau a' lui Aurelianu, care cuprende partile: dein Moesi'a de diosu, acumu Bulgari'a, Moesi'a de susu, acumu Serbi'a, si Dardani'a, acumu Albani'a. Ce e mai multu, dupa impreunarea imperiului romaniloru cu Bulgarii, ea se latî preste tota Bulgari'a, Haemimontu, Pindu, Moglen'a provinci'a Tesaliei, Macedoni'a, Traci'a, Crimu, Podoli'a, Pocutî'a, cá se tacu de Pestia, Agri'a, Miscoltiu, si alte cetàti dein Ungari'a dein coce de Tis'a, dupa locuenti'a mea dein Bud'a, Vien'a Austriei, Veneti'a, si alte mai multe piatie Asiatice si Europene, in cari negotiatorii romani intru atât'a s'au immultîtu, câtu siau redicatu baserece publice si forte splendide.

Dein atare estensiune a' gentei romane dacice, cene nu vede, cà usulu limbei ei este necesariu, totoru cari seau pentru negotiatoria, seau pentru a capetá si a portá vre una deregutoría, seau si numai pentru a calatorí si asi petrece, voru se aiba volia a vení la romanii dacici? In adeveru, toti câti voru meditá ori câtu de pucinu despre momentulu acestei cestiuni, voru poté precepe acest'a; de unde ne aparatu, cà voru si cautá se doresca si face cunoscuta acesta limba. Dar' cu ce midiloce?

Noi ore câti Romani dacici, cari ne amu nevolîtu cu totu de adensulu a ne invetiá limb'a dupa cumu totu de un'a amu dorítu, totu de una data ne amu nevolîtu a cercá si midilocele, cu cari s'ar' poté ajunge câtu mai pre liusioru unu scopu atâtu de folositoriu.

Intre acestia io, si Rmulu D. Samuele Micu dein Sadu asesoriu consistoriale dein Episcopatulu Fagarasiului, regiu revisoriu de carti, ale caruia multe prechiare opere nu de multu fura enumerate de Clarisimulu si prea bene meritatulu de republic'a literaria D. Mich. Tertina in cartea prea demna de lectura Orodiadea D-lui Lad. Nagy dein Periceni, — adeca noi celi mai de antaniu amu edatu Gramatec'a romana, ale careia esemplaria devenira atâtu de rare, câtu nu se mai aflau de vendiare. Dupa optu ani, adeca la a. 1788, revediendu aceeasi Gramateca a' nostra si adaugunduo, Dnulu Joane Molnár de Müllersheim, o edà in limb'a germana si romanesca la Vien'a. Er' Dnulu Joane Budai, almentrea Deleanu, Consiliariu la tribunalulu nobililoru dein Galici'a, a compusu unu Dictiunariu Romanu-

composuit Dictionarium Valachicum, Latinum etc. sed ad quem perfectionis gradum deduxerit, nec dum mihi constat. Alterum Dictionarium compo-suit praelaudatus Reverendissimus KLEIN, quod in quatuor linguis, h. e. Valachica, Latina, Germanica, et Hungarica brevi lucem aspiciet.

In priori nostra Daco-Romana Grammatica conati sumus corruptionem Linguae Daco-Romanae ex Latina quoquo modo comprobare, simulque Eos, qui Latinam ex asse noverunt, Valachicam longe faciliori methodo, breviorique via edocere, cujus nostri conatus scopum utrum assecuti simus judicent alii; per Regulas quippe latinis literis scribendi valachice, quas in eadem Grammatica statueramus, parum abfuit, quin Linguam Daco-Romanam, quoad scribendum, et legendum similem Gallicae reddiderimus.

A compluribus igitur sollicitatus, ut eandem Daco-Romanam Grammaticam a me ipso emendatam, adque faciliorem scribendi, ac legendi methodum redactam secundis typis edi curem, praemisi in Epistola, quam nuperrime ad Spectabilem, et Cl. Virum, D. Equitum Magistrum JOANNEM de LIPSZKY dedi, typisque vulgavi Tabellam docentem modum scribendi valachice litteris tam Cyrillianis, quam Latinis, quam Tabellam quum venalis prostet, facilique negotio, ac pretio comparari possit, isthic non repeto, verum in emendata hac Daco-Romana Grammatica, omissis penitus litteris Cyrillianis, iisque scribendi modo, vel potius rejectis ad Grammaticam Illyrico-Valachicam, quam etiam continuare intendo, si Cl. DD. Censores Illyrici suum mihi hac in re auxilium non denegaverit, omissis, inquam, Cyrillianis Litteris de solis Latinis, qualiter nempe iis uti debeamus, tractabo, ita expositis omnibus regulis, quae perfectam quidem, succinctam tamen Grammaticam constituunt, atque docent, ut qui Latinam, quem admodum dixi, Linguam ex asse noverit, iis ad amussim, praesertium ubi de corrumpendis latinis in valachicas voces tractavero, observatis, quam facillime intra brevissimum tempus Linguam Valachicam addiscere possit.

Tu benevole Lector! hunc meum laborem aequi bonique consulito, Grammaticam Daco-Romanam in sequentem redactam Ordinem faventer amplectitor, et valeto.

Latinu etc.; inse la ce gradu de perfectiune l' a adusu, inca numi este cunoscutu. Altu dictiunariu fù compusu de prea laudatu Rmulu S. Micu, care in patru limbe, adeca Romanesce, latinesce, germanesce si unguresce in scurtu va se vedia lumin'a.

In Gramatec'a nostra romana dacica cea mai d'antauiu, ne amu nevolîtu a demustrá in totu modulu coruptiunea limbei romane dacice de in limb'a latina, si totu una data pre celi, ce cunoscu de plenu limb'a latina, ai invetiá limb'a romana mai pre liusioru si mai pre scurtu, despre care deca ne amu ajunsu scopulu ori nu, judece altii; cà-ce dupa regulele de a scrie romanesce cu litere latine, ce le amu fostu pusu in aceeasi Gramateca, pucinu a lipsitu, de nu amu facutu limb'a romana asemene celei francesci dupa scriere.

Deci provocatu de mai multi, cá se ingrigescu a se edá de nou aceeasi Gramatica romana dacica indereptata de mene, si redactata dupa unu modu mai liusioru de a scrie si a lege, — intru una epistola, ce decurundu o tramisi la Dnulu J. Lipszki maiestrulu de calareti si o dedi in tipariu, am adausu una tabela, ce arata cumu se scria romanesce atâtu cu litere cirilice câtu si latine; care tabela fiendu de vendiare si inca cu pretiu micu, de acea a icí nu o mai reproducemu, ci in acesta Gramatica romana dacica indereptata, omitiendu cu totulu literele ciriliane si modulu de a scrie cu ele, sea mai bene reieptandule la gramatic'a slovena-romanesca, care am de cugetu a o continuá, deca Dnii censori slovenesci mi-voru dá ajutoriu, omitiendu dar', cumu am dîsu, literele ciriliane, voliu tractá numai despre cele latine cumu se ne sierbimu cu ele, in acestu modu espunendu tote regulele, cari facu una scurta, inse perfecta Gramateca, si arata, cumu celi ce cunoscu deplenu limb'a latina, oserbandu acelea cu esactatitate, alesu cele ce tracteza despre corumperea vorbeloru latine in romanesci, se pota in tempulu celu mai scurtu si mai pre liusioru a invetiá limb'a romanesca.

Er' tu, bunule lectoriu, accepteza in nume de bene acesta lucrare a mea, si acesta Gramateca Daco-romana redactata in acestu modu cuprende-o cu buna volientia, si fí sanetosu.

Nota. Reflesiunile ce amu avé de a face la unele punte dein aceste doue prefatiuni, le trecemu de asta data, pentru cá se nu ne vedemu a ne certá cu mortii, cari nu mai suntu in stare de asi apará asertele loru, candu

si cu vii atâtu de a nevolia este a fi in pace, deca le faci vre una oserbatiune câtu de mica, fia câtu de fundata. Numai atât'a credemu de lipsa a insemná si aici, cà prein **coruptiunea limbei romanesci** nu se pare a fi intielesu alt'a de câtu diferenti'a formeloru limbei nostre de ale limbei latine, dein care causa formarea cuventeloru romanesci dein cele latine inca o numesce corumpere, si anume in Partea I, capu IV. De formandis, Daco-Romanis Vocibus ex Latinis, in § 1, asia incepe: Voces Latinas sic **corrumpe**, ut fiant Daco-Romanae etc. Vedi edit. II. p. 13. — Pentru altele, vedi ce amu scrisu de alta data la loculu citatu. — Vomu continuá in nr. venitoriu.

(XXXVIII.)

Scrietorii vechi de Daci'a.

II. Strabo.

(Continuare dein Nr. XXVII, si fine.)

13. Ῥεῖ δὲ δι' αὐτῶν Μάριστος ποταμὸς εἰς Δανούιον, ᾧ τὰς παρασκευὰς ἀνεκόμιζον οἱ Ῥωμαῖοι τὰς πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ τοῦ ποταμοῦ τὰ μὲν ἄνω καὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς μέρη μέχρι τῶν καταρακτῶν Δανούιον προσηγόρευον, ἃ μάλιστα διὰ τῶν Δακῶν φέρεται. τὰ δὲ κάτω μέχρι τοῦ Πόντου τὰ παρὰ τοὺς Γέτας καλοῦσιν Ἴστρον. ὁμόγλωττοι δ' εἰσὶν οἱ Δακοὶ τοῖς Γέταις. παρὰ μὲν οὖν τοῖς Ἕλλησιν οἱ Γέται γνωρίζονται μᾶλλον διὰ τὸ συνεχεῖς τὰς μεταστάσεις ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Ἴστρου ποιεῖσθαι καὶ τοῖς Μοισοῖς ἀναμεμῖχθαι. καὶ τὸ τῶν Τριβαλλῶν δ' ἔθνος, Θρᾳκικὸν ὄν, τὸ αὐτὸ πέπονθε τοῦτο. μεταναστάσεις γὰρ δέδεκται, τῶν πλησιοχώρων εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους ἐξαναστάντων, τῶν μὲν ἐκ τῆς περαίας Σκυθῶν καὶ Βασταρνῶν καὶ Σαυροματῶν ἐπικρατούντων πολλάκις, ὥστε καὶ ἐπιδιαβαίνειν τοῖς ἐξελασθεῖσι καὶ καταμένειν τινὰς αὐτῶν ἢ ἐν ταῖς νήσοις ἢ ἐν τῇ Θρᾴκῃ. τῶν δ' ἐκ θατέρου μέρους ὑπ' Ἰλλυριῶν μάλιστα κατισχυομένων. αὐξηθέντες δ' οὖν ἐπὶ πλεῖστον οἵ τε Γέται οἵ τε Δακοί, ὥστε καὶ εἰκοσιμυριάδας ἐκπέμπειν στρατείας, νῦν ὅσον εἰς τέτταρας μυριάδας συνεσταλμένοι τυγχάνουσι, καὶ ἐγγὺς μὲν ἥκουσι τοῦ ὑπακούειν Ῥωμαίων, οὔπω δ' εἰσὶν ὑποχείριοι τελέως διὰ τὰς ἐκ τῶν Γερμανῶν ἐλπίδας πολεμίων ὄντων τοῖς Ῥωμαίοις.

14. Μεταξὺ δὲ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης τῆς ἀπὸ Ἴστρου ἐπὶ Τύραν καὶ ἡ τῶν Γετῶν ἐρημία πρόκειται πεδιὰς πᾶσα καὶ ἄνυδρος, ἐν ᾗ Δαρεῖος ἀποληφθεὶς ὁ Ὑστάσπεω, καθ' ὃν καιρὸν διέβη τὸν Ἴστρον ἐπὶ τοὺς Σκύθας, ἐκινδύνευσε πανστρατιᾷ δίψῃ διαλυθῆναι. συνῆκε δ' ὀψὲ καὶ ἀνέστρεψε. Λυσίμαχος δ' ὕστερον στρατεύσας ἐπὶ Γέτας καὶ τὸν βασιλέα Δρομιχαίτην οὐκ ἐκινδύνευσε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑάλω ζωγρίᾳ. πάλιν δ' ἐσώθη τυχὼν εὐγνώμονος τοῦ βαρβάρου, καθάπερ εἶπον πρότερον.

13. Pre midiloculu loru curre riulu **Muresiului** in Dunare, pre care in susu Romanii dusera aparatele de batalia, pentru cà partile dein susu ale riului si dela funtele, lui panà la cataracte, se numescu Dunare, si mai alesu unde trecu preintre Daci, er' cele dein diosu panà la Pontu pre lenga Geti, se chiama Istru. De almentrea Dacii suntu de una limba cu Getii, dein cari la Greci suntu mai cunoscuti Getii pentru trecerile loru necurmate de ambe partile Dunarei, si amestecarile loru cu Misii. inca si poporulu Tribaliloru, Tracicu fiendu, asemenea pati. suferindu stramutari, dein partea veciniloru, ce se sculau asupr'a celoru mai netari, uneori predomnindu celi de preste Dunare Sciti, Bastarni si Sarmati, asia catu trecundu alunga pre celia si unii se asiedia seau in Traci'a seau in insule; er' celi de cea parte fiendu asupriti de Iliriani. Deci Getii si Dacii immultienduse forte, in câtu poteau se redice 200,000 oste, acumu se afla redusi cá la 40,000, si suntu aprope de a se pune sub ascultarea Romaniloru, dar' panà acumu nu suntu cuceriti de totu pentru ajutoria- le dela Germani fiendu inimici Romaniloru.

14. Er' intre marea negra dela Dunare panà la Tyr'a se intende si desiertulu Geticu, totu campia si forà apa, in care Dariu alu lui Hystaspe suprensu fiendu in tempulu, candu trecuse Dunarea in contr'a Scitiloru, erá in periculu de a perí cu tota ostea de sete, ci precependu de si camu tardîu s'a retrasu. er' mai tardîoru **Lisimacu** redicandu oste asupr'a Getiloru si a regelui **Dromichete**, nu numai se periclità, ci fù si prensu de viu; ci erasi scapà aflandu induratoriu pre barbaru, cumu dîsemu mai susu.

b) Libr. VII. c. III. 17.

— Ἡ δὲ ὑπερκειμένη πᾶσα χώρα τοῦ λεχθέντος μεταξὺ Βορυσθένους καὶ Ἴστρου πρώτη μέν ἐστιν ἡ τῶν Γετῶν ἐρημία, ἔπειτα οἱ Τυρεγέται, μεθ' οὓς οἱ Ἰάζυγες Σαρμάται καὶ οἱ Βασίλειοι λεγόμενοι καὶ Οὖργοι τὸ μὲν πλέον νομάδες, ὀλίγοι δὲ καὶ γεωργίας ἐπιμελούμενοι. τούτους φασὶ καὶ παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκεῖν, ἐφ' ἑκάτερα πολλάκις. ἐν δὲ τῇ μεσογαίᾳ Βαστάρναι μὲν τοῖς Τυρεγέταις ὅμοροι καὶ Γερμανοῖς, σχεδόν τε καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους ὄντες, εἰς πλείω φῦλα διῃρημένοι. καὶ γὰρ Ἄτμονοι λέγονταί τινες καὶ Σιδόνες, οἱ δὲ τὴν Πεύκην κατασχόντες τὴν ἐν τῷ Ἴστρῳ νῆσον Πευκῖνοι, Ῥωξολανοὶ δ' ἀρκτικώτατοι τὰ

b) Er' tienutulu totu câtu este intre Boristenu si Istru, mai antaniu este desiertulu **Geticu**, dupa aceea Tiragetii, dupa eli Jazigii Sarmatici si celi ce se chiama imperatesci si **Urgii (Ugri?)** cari mai demultu erau pastori si pucini ocupanduse cu agricultur'a; de acestia se dîce, cà locuescu si la Istri, si adese ori de ambe partile, er' in midilocu Bastarni invecinati cu Tiragetii si cu Germanii, pote si eli fiendu de gente germanica, impartîti in mai multe famelie, unii numinduse Atmoni si Sidoni, er' celi ce locuescu in insul'a Peuc'a dein Istru se chia-

μεταξὺ τοῦ Ταναΐδος καὶ Βορυσθένους νεμόμενοι πεδία. ἡ γὰρ προσάρκτιος πᾶσα ἀπὸ Γερμανίας μέχρι τῆς Κασπίας πεδιάς ἐστιν, ἣν ἴσμεν. ὑπὲρ δὲ τῶν Ῥωξολανῶν εἴτινες οἰκοῦσιν οὐκ ἴσμεν. οἱ δὲ Ῥωξολανοὶ καὶ πρὸς τοὺς Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος στρατηγοὺς ἐπολέμουν ἔχοντες ἡγεμόνα Τάσιον. —

ama Peuceni; er' 'celi mai nordici suntu Roxolanii locuindu campiele deintre Tanai si Boristene. cà ce totu pamentulu de catrà nordu dela Germani'a panà la marea Caspia e campia. er' dein colo de Roxolani cene mai locuescu, nu scimu; er' Roxolanii se ostira si cu beliducii lui Mithridate Eupatore, avendu capitanu pre Tasiu.

c) L i b r. VII. c. V. 1—3.

1. — Δεῖ δ' ἀπὸ τοῦ Ἴστρου τὴν ἀρχὴν ποιήσασθαι, τὰ ἐφ' ἑξῆς λέγοντας τοῖς περιοδευθεῖσι τόποις. ταῦτα δ' ἐςὶ τὰ συνεχῆ τῇ Ἰταλίᾳ τε καὶ ταῖς Ἄλπεσι καὶ Γερμανοῖς καὶ Δακοῖς καὶ Γέταις. δίχα δ' ἄν τις καὶ ταῦτα διέλοι. τρόπον γάρ τινα τῷ Ἴστρῳ παράλληλά ἐςι τά τε Ἰλλυρικὰ καὶ τὰ Παιονικὰ καὶ τὰ Θρᾴκια ὄρη, μίαν πως γραμμὴν ἀποτελοῦντα διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι πρὸς τὸν Πόντον. —

2. Μέρος μὲν δὴ τῆς χώρας ἠρήμωσαν οἱ Δακοὶ καταπολεμήσαντες Βοΐους καὶ Ταυρίσκους, ἔθνη Κελτικὰ τὰ ὑπὸ Κριτασίρῳ, φάσκοντες εἶναι τὴν χώραν σφετέραν, καίπερ ποταμοῦ διείργοντος τοῦ Παρίσου, ῥέοντος ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἐπὶ τὸν Ἴστρον κατὰ τοὺς Σκορδίσκους καλουμένους Γαλάτας. καὶ γὰρ οὗτοι τοῖς Ἰλλυρικοῖς ἔθνεσι καὶ τοῖς Θρᾳκίοις ἀναμὶξ ᾤκησαν. ἀλλ' ἐκείνους μὲν οἱ Δακοὶ κατέλυσαν, τούτοις δὲ καὶ συμμάχοις ἐχρήσαντο πολλάκις. τὸ δὲ λοιπὸν ἔχουσι Παννόνιοι μέχρι Σεγεςικῆς καὶ Ἴςρου πρὸς ἄρκτον καὶ ἕω, πρὸς δὲ τἄλλα μέρη ἐπὶ πλέον διατείνουσιν. ἡ δὲ Σεγεςικὴ πόλις ἐςὶ Παννονίων ἐν συμβολῇ ποταμῶν πλειόνων, ἁπάντων πλωτῶν, εὐφυὲς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ. —

3. Ἔθνη δ' ἐςὶ τῶν Παννονίων Βρεῦκοι καὶ Ἀνδιζήτιοι καὶ Διτίωνες καὶ Πειροῦςαι καὶ Μαζαῖοι καὶ Δαισιτιᾶται, ὧν Βάτων ἡγεμών, καὶ ἄλλα ἀσημότερα μικρά. —

1 — Se cuvene inse a incepe dela Istru, descriendu in ordine locurele calatorite. acestea suntu cele invecinate cu Itali'a, cu Alpii, Germanii, Getii si D a c i i; potenduse imparti si acestea in doue parti; cà-ce ore cumu paraleli cu Istru suntu si muntii Ilirici si celi Panonici si Thracici, formandu orecumu una linia ajungundu dela Adri'a panà la Pontu. —

2. Una parte dein acestu tienutu fù devastata prein D a c i, ostinduse in contr'a Boiloru si Tauriscilorn de gente Celtica, dicundu cà-i alu loru pamentulu, de si-i desparte riulu Parisu, care curre dein munti in Dunare pre lenga Galii numiti Scordisci, carii locuiau amestecati cu popora-le Ilirice si Thracice. Inse pre celia iau esterminatu D a c i i, er' cu cestia de multe ori se si sierbira cá cu confederati. Er' cele alalte le tienu Pannonii panà la Segestic'a si Dunare spre nordu si resaritu, er' in cele alalte parti se estendu mai multu. Er' Segestic'a e cetate Pannonica la impreunatulu mai multoru riure, si e portu bunu de batalia asupr'a D a c i l o r u. —

3. Er' poporale Panonice suntu B r e u c i i, Andizetii, Ditionii, P i r u s t i i, Mazeii si Desitiatii, alu caror'a duce e B a t o, si alte popora mai mice forà insemnatate. —

Nota. Insemnetatea cea mai mare aici are numele riului principale dein Daci'a: M u r e s i u, care si aici se numesce M a r i s u cá la Herodotu, si astadi curre prein midiloculu Transilvaniei despre resaritu catrà apusu, si pre lenga Banatulu Timisianu de partea nordica, de unde in urma se versa in Tisa la Segedinu, er' nu in Dunare. Pote cà amendoi acesti vechi scrietori nu au sciutu destinge bene intre Tisa si Muresiu, ceea 'ce lui Herodotu se pote liertá, er' nu si lui Strabo, care scrie de espeditiunile romane contr'a Daciloru si ducerea aparateloru pre Dunare, de unde potea se scia mai multe despre Daci'a, de câtu Herodotu, care nu avea acelesi midiloce de cunoscentia cá Strabo.

De insemnetate e si amentirea poporului numitu U r g i, seau pote U g r i, seau chiaru U n g r i, fiendu cà in msa varieza, cari locuiau lenga Dunare si mai departe lenge marea negra, si cene scie, deca, nu au fostu chiaru U n g u r i.

Er' S e g e s t i c 'a, seau S e g e s t 'a, propriè asia se numea insul'a, ce o facu Dravu si Savu lenga S i s c i 'a vechia seau E s e c u l u de acumu; Vedi C e l l a r i u, notitia orbis antiqui, tom. I. lib. II. c. VIII pag. 555 seq.

(XXXIX.)

Documente istorice baserecesci.

(Continuare dein Nr. XXVIII.)

9.

D i p l o m'a l u i A c a c i u B a r e s a i, dein a. 1659.

Nos Acatius Barcsai Dei Gratia princeps Transylvaniae, partium Hungariae dominus, et Siculorum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedi universis: Quod cum nos statum pastorum V a l a c h i c o r u m regni nostri Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, eo quo tenemur officio, revidere in animum induceremus, eosque, ob varia impedimenta eorum, experiremur vix vocationi suae sufficere, praesertim cum a primis Principum regni huius nostri Tranniae, praedecessorum videlicet nostrorum temporibus, decimarum, nonarum, aliarum-

que rerum similium pensionibus et *) exactionibus per officiales ad id ordinari consuetos, procul dubio ipsis insciis, propriae saltem studentes utilitati, detestanda coecitate premantur, quae non minus legi divinae, quam etiam vocationi ipsorum ecclesiasticae contrariari dum manifestum sit, eos ex innata, qua semper pollemus clementia, gratiosum etiam habentes respectum reverendi Szavae Brankovits, universarum in ditione nostra ecclesiarum Valachicarum Episcopi, Seniorumque singularis pro ipsis factae intercessionis, ab omni decimarum, nonarum, puta tritici, siliginis, hordei, avenae, milii, lentis, pisorum, fabae, bladorum, canabis, lini, apum, item agnorum et agnellorum ac aliorum pecorum, et pecudum, decimari solitorum, fisco nostro quotannis provenire debentium pensione clementer in perpetuum eximendos et supportandos duximus, prout eximimus et supportamus, praesentium per vigorem.

Quo circa vobis, spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis, supremis et Vice-Comitibus, judicibus vice-judicibusque nobilium quorumcunque Comitatuum, Capitaneis, praefectis, provisoribus, castellanisque arcium tam nostram, quam aliarum, supremis item et vice-arendatoribus, decimarum, nonarum, quintarum, quartarumque exactoribus, et perceptoribus, providis judicibus et juratis quarumcunque possessionum Valachicalium, cunctis etiam aliis cuiuscunque status, ordinis, conditionis, functionis et praeeminentiae hominibus, ubivis intra ambitum ditionis nostrae constitutis et commorantibus, quorum videlicet interest seu intererit, praesentium notitiam habituris, lecturis, vel legi audituris, Nobis dilectis, harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus vos quoque a modo deinceps imposterum successivis semper temporibus praelibatos seniores et pastores Valachicos **) in ditione nostra Transylvaniae, et partibus Hungariae eidem annexis, sparsim constitutos, eorumque successores universos, ad decimarum, nonarum, quintarum, et quartarum pensionem contra formam huius Privilegii nostri, cogere et compellere, aut propterea eosdem, vel successores suos, imposterum successive constituendos pastores, in persona, rebusque suis quibusvis, turbare, molestare, seu quovis modo damnificare, minime praesumatis, vel sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti **) restitutis.

*) Fiedler etc., reu.

**) Fiedler Valachos.

Datum in civitate nostra Bisztriciensi, die 15. mensis Martii, anno Domini 1659.

(L. S.) Acatius Barcsai m. pr.

Nota. Acestu privilegiu se afla latinesce la Fiedler loc. cit. pag. 20 seq., la S. Bod in ist. unirei, si in altu ms. la noi; er' romanesce la Sincaiu loc. cit. tom. III pag. 82.

10.

Confirmatiunea aceluiasi privilegiu, dein a. 1663.

Nos Michaël Apaffi, Dei gratia, princeps Transsylvaniae, partium Hungariae dominus, et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium etc. Quod nominibus et in personis universorum **) Valachicorum regni nostri Transilvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum, pastorum exhibitae sunt nobis, et praesentatae, Litterae quaedam privilegiales et exemtionales, ab illustrissimo quondam principe Acatio Barcsai, praedecessore videlicet nostro, ipsis datae atque concessae, patenter confectae, sigilloque eiusdem authentico majori in cera rubra communitae et roboratae, supplicantes nobis humillime, ut nos quoque benignum nostrum consensum adhibere literasque easdem privilegiales et exemptionales perpetuo valituras confirmare dignaremur.

Quarum quidem literarum tenor talis erat. „Nos Acatius Barcsai, — anno Domini 1659. ***) Eratque subscriptum a latere sinistro Acatius Barcsai m. p., ac inferiori earundem parte sigillo maiori memorati principis in cera rubra impressive erant communitae et roboatae.

Nos itaque humillima antefatorum pastorum Valachicorum supplicatione, modo quo supra, porrecta, benigne †) exaudita et admissa, Litteras easdem privilegiales et exemtionales memorati principis, de verbo ad verbum, sine deminutione, augmento, variationeque aliquali, praesentibus literis nostris inseri et inscribi facientes, quoad omnes

*) Fiedler exhibent.

**) La Fiedler lipsescu vorbele: Quod nominibus et in personis universorum, ce le amu suplenitu dein ms.

***) Cá mai susu sub nr. 9.

†) Fiedler denique in locu de benigne, ci reu; msulu benigne.

earum continentias, clausulas, articulos et puncta, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum suffragatur veritas, ratas, gratas, et acceptas habentes, pro iisdem pastoribns Valachicis et successoribus eorum confirmamus et ratificamus.

Et quandoquidem in literis jam praefati principis Acatii Barcsai, nulla de vineis, et decimis exinde provenire debentibus, erat mentio, pro ampliori erga eosdem pastores Valachicos et successores eorum gratiae et munificentiae nostrae Principalis declaratione, vineas ubivis intra ambitum ditionis nostrae existentes et habitas ab omni decimarum, jurisque et census montani solutione, fisco nostro persolvi debita, clementer in perpetuum eximendas, supportandas, et nobilitandas duximus, prout eximimus, supportamus, et nobilitamus praesentium per vigorem.

Datum in civitate nostra Alba-Julia, die 1-a mensis Septembris, anno Domini 1663.

Michael Apaffi m. pr.

(L. S.) **Joannes Bethlen**
Cancellarius m. pr.

Nota. Se afla latinesce la Fiedler loc. cit. pag. 20, si la noi in Msu; er' la Sincaiu nu se afla la a. 1663. — Fiedler mai are totu acolo si unu transumptu dupre amendoue aceste donatiuni de sub nr. 9 si 10, facutu de Conventulu Clusiu-Monastoru, precum urmeza:

„Nos Conventus beatae Mariae Virginis de Kolos-Monostra, damus pro memoria per praesentes, quod Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Joannes Innocentius Klein Liber Baro de Szád, Dei et apostolicae sedis gratia uniti in Transylvania, et partibus regni Hungariae eidem reincorporatis, venerabilis graeci ritus Cleri Episcopus, Sa-ae Cae-ae Regiaeque catholicae Majestatis Consiliarius etc., tam in sua ipsius propria, quam caeterorum universorum pastorum graeci ritus unitorum in praedicto Transilvaniae principatu, et partibus Hungariae eidem reincorporatis Valachorum nominibus et in personis, coram nobis personaliter constitutus, exhibuit nobis et praesentavit Literas quasdam privilegiales et exemptionales, venerabilem Clerum Valachicum Transylvanicum, et partium regni Hungariae eidem reincorporatarum, tangentes et concernentes, petens nos idem, qua par est reverentia, ut nos easdem transumpto praesentium nostrarum verbaliter inserere et inscribere, parque sive transumptum huiusmodi jurium suorum, et quorum supra, uberiorem futuram ad cautelam necessarium, sub sigillo nostri Conventus authentico, extradari et emanari facere vellemus, quarum quidem Literarum tenor, et verbalis continentia, sequitur hunc in modum. —

„Nos Michael Apaffi, — quorum quidem tenor talis erat: —

„Nos Acatius Barcsai — a. Domini 1659.

„Eratque subscriptum — anno Domini 1663.—

„Et erat subscriptum Michaël Apaffi m. p., paulo post erat adiectum Joannes Bethlen Consiliarius m. p. Erantque nominati domini Principis sigillo maiori eoque aulico super cera rubra ductili impressive communitae et roboratae, in duplici papyro descriptae, Jpatenterque confectae et emanatae. Nos itaque usta petenti benevolum nostrum praebuimus consensum, pariter et assensum, praesriptas Literas non abrasas, non cancellatas, nec in ulla sui parte suspectas, vel vitiatas, verum omni prorsus vitio et suspicione carentes, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento, variationeque prorsus aliquali, praesentibus nostris inserentes, parque sive transumptum huiusmodi, jurium quorum supra uberiorem futuram ad cautelam necessarium, sub sigillo nostro Conventuali et authentico, fideliter et conscientiose extradandum duximus et concedendum, communi justitia et aequitate suadente, legibusque Patriae sic dictantibus Datum feria quinta, proxima ante festum transfigurationis Domini; anno septingentesimo tricesimo quarto supra Millesimum.

L. S. Lecta et per eosdem Conventuales extradata.

11.

Diplom'a principelui Mich. Apafi I, dein 1673.

Nos Michaël Apaffi, Dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis et nobilibus, Supremis et Vice-Comitibus, judicibus, vice-Judliumque quorumcunque Comitatuum, Capitaneis, Praefectis, provisoribus, Castellanisque arcium tam nostrarum quam aliarum, supremis item et vicearendatoribus decimarum, nonarum, quintarum, quartarumque, exactoribus et perceptoribus, providis judicibus et juratis quarumcunque possesionum Valachicalium, cunctis etiam aliis cuiuscun-

que status, ordinis et conditionis hominibus, ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus, quorum vedilicet interest, seu intererit, praesentium notitiam habituris, Nobis dilectis, salutem et gratiam nostram!

Memoriae commendamus per praesentes, quibus expedit universis, quod nos nonnullorum fidelium nostrorum eapropter factam intercessionem digna consideratione perpendentes, depressamque in hocce principatu, et huic annexis regni Hungariae partibus, ditione nostra existentium poparum Valachicorum sortem et conditionem intuentes, qui inter varias easque anxias necessitates, in erroneae confessionis tenebris, vocationis suae mercede vivere minime valentes, necessitarentur ad rusticanos labores manus applicare et per id sibi familiisque suis alimenta procurare, nullam a potiori solutionem et proventum habentes.

Volentes igitur de eorum sustentatione providere, in operibusque munii eorundem per hoc etiam eos adjuvare miseros; fors Deus illos dietim illuminans, utilius populi aedificationem laborabunt. Eapropter eos ab omnibus in partem fisci nostri cedendarum, vini, tritici, et aliorum ex terra procreabilium leguminum, in sua propria et ecclesiarum suarum haereditae, a se ipsis cultis terris et vineis, procreandarum decimarum praestationibus immunes et vacuos reddidimus, huc referentes etiam ovium et apum sub facultate eorundem existentium decimam, ita tamen, ut et ii sub velamine, praetextu, et via aliquali, communes pagorum agros colentes, vel inter jumenta sua aliorum pascentes, fiscum nostrum occultatione decimae caveant defraudare, verum contenti sint exemptione et immunitate frumenti et vini ex terris ac vineis, ad aedes suas ecclesiae et parochiales domus de jure pertinentibus, labore et agricultura sua provenientibus, ovium item, porcorum et apum, propriorum aliena iis cum damno fisci nostri non immiscentes; prouti praemisso modo, intuitu eorum bonorum, in ditione nostra existentes popas Valachicos a decimis eximentes, vacuos ab iis absolutosque fecimus, et per praesentes clementer immunes servare volumus.

Quocirca praememoratis cuiusvis ordinis fidelibus nostris benigne et serio mandamus, taliter intellecta, erga omnes praespecificatos in ditione nostra existentes popas Valachicos, tam modernos, quam secuturos, exibita nostra clementia, eos ad nullius generis decimarum praestationes juxta modum praescriptum adigant aut cogant; ob earumque non praestationem eos nec in persona nec in bonis, turbent, damnificent, immo ab aliis, qui eos contra hocce mandatum nostrum impedirent, defendant. Secus non facturi; praesentibus perlectis, exhibenti *) restitutis.

Datum in civitate nostra Alba-Julia, die 20-a mensis Decembris, anno 1673.

Nota. Latinesce la Fiedler loc. cit. pag. 22 seq. er' Sincaiu la acestu anu numai o amentesce.

12.

Asemenea totu de acel'asi, dein an. 1676.

Nos Michaël Apaffi, Dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris, generosis, egregiis et nobilibus, Gregorio Gilanyi de Berniczhaza, decimarum in Transylvania supremo, Georgio Udvarhellyi de Várad, universorum bonorum fiscalium praefecto, decimarumque vice-arendatoribus, item prudentibus, ac circumspectis magistris civium regiis, ac Sedium judicibus, caeterisque juratis universarum sedium saxonicalium, nec non supremis ac vice-decimatoribus in istis existentibus, ac reverendis ecclesiae saxonicae pastoribus, cunctis etiam aliis, quorum interest seu intererit, praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram.

In ditione nostra existentes Popae Valachici per humiles suas preces significarunt: quod in prioribus eorum privilegiis, et erga eos exhibita nostra clementia, conservare aut conservari facere fidelitates vestrae nolint, quinimmo turbant, et ad decimarum praestationem eos adigunt. Proinde clementer et serio omnibus cuiuscunque ordinis praeinsertis fidelibus nostris mandamus, ut in prioribus solitis eorum privilegiis, et erga eosdem demonstrata nostra clementia, et immunitate conservent et defendant, ad decimarumque praestationem eos ne adigant. Quoniam nec in hodiernum usque privilegia ; eorum regni Status violarunt, verum conservarunt, et conservant eos in iis. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, exhibenti *) restitutis.

Datum in curia nostra Görgeny Szent Imre, die 12-o mensis Augusti, anno 1676.

---

*) Si aici Fiedler are: Exhibent.

**) La Fiedler erasi Exhibent.

Nota. La Fiedler loc. cit. pag. 23, nr. V. latinesce, er' la Sincaiu nu se afla nece se amentesce.

13.

La acestea adaugemu aici si unu decretu unguresc totu dela acel'asi Principe, pentru dependenti'a romaniloru dela superintendentele calvinu, si pentru cercarea si restaurarea tipografiei romanesci dein A. Julia, dupa cumu-lu aflâmu la P. Bod in biografie-le superintendentiloru calvini *), p. 106.

Michaehael Apafi, Dei Gratia Princeps Transsilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Fidelibus nostris Reverendis, Honorabilibus, et strenuis Ecclesiarum Valachicarum in Transilvania Superintendenti; ejusdemque vicem gerentibus Senioribus, ceterisque Pastoribus universis, praesentes nostras visuris, nobis gratis, salutem et gratiam nostram.

Tudván mind a' Politiában, mind pedig az Ekklésiában fenn-forgó akármi rendben és hivatalban helyheztetett Embereknek tselekedetekre 's magok viselésére való vigyázásnak, és illendő fenyítéknek szükséges voltát; melly nélkül, egyikben-is a' dolgoknak hasznos véggel való folyását és gyümöltsözésit nem-is remélhetni. Elöttök viselték ezt, b. e. *) Praedecessorink: kik magok regnálásoknak alkalmatosságával vigyázván mindenek felett Isten' Ditsőségét concernáló dolgokra; többi között observáltanak olly közönséges usust, hogy e' Hazában lévő Oláh Ekklésiákra, és azokban történhető error-oknak correctio-jokra, Religion-konlévő Orthodoxus Püspök vigyázna; melly usust mi-is observálván 's approbálván, annualtunk, és rendeltük: hogy Tiszteletes Tiszabetsi Gáspár Uram Orthodoxus Püspök, birodalmunkban lévő minden Oláh Ekklésiákra inspiciáljon, és azokban lévő errorokat jó Lelkiesmérettel ***) corrigálja, 's a' dolognak kivánsága szerint dirigálja-is. Azonban pedig ö kegyelmére biztuk azt-is; hogy a' melly Oláh Tipografiát szerzett vólt Idvezült Rákótzi Fejedelem, fel-kerestesse, és fel-circáltassa azt-is, hovà lett és most hol lehetne, és hol vólna. Minekokáért hüségteknek kegyelmesen es seriò parantsoltuk, valamikor meg irt Tiszteletes Tiszabetsi Gáspár Uram Religionkon lévő Orthodoxus Püspökünk Hűségtek Ekklésiáinak (sic) visitatziójokra ki-mégyen, ki-izenvén akármely helyjekre, valakiket hivatni fog, okvetlen comparéálni hivataljára előállani, el-ne mulassák: egyéb irant hidjék-el bizonyozon, a, kik vakmeröl-ködnek, 's a' béli ö Kegyelme dispositiójának és inspectiójának engedelmesek nem lésznek, 's Szent Irással egyező jó intésit correctióját nem veszik; bizonyosan el-vészik büntetéseket. Secus non facturi, Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum in Civitate nostra Alba-Julia. D. 14. M. Junii. Anno 1674.

Michael Apafi."

Nota. Eca unu datu nou autenticu, cumu intiegeau pre atunci Libertatea Cuscientiei in Transilvani'a, si la câta sierbitute erá degradata religiunea si baseric'a romana in asta tiera; si cu tote aste, acel'asi de altmentrea prea invetiatu autoriu, in Istori'a uniunei romaniloru, nu se rusîneza a scrie: „Ad amplectendam religionem reformatam nemo cogebatur sub Principibus reformatis, sed qui spontaneo motu amplectebantur, illi sunt acceptati. Er' pentru celi ce nu aru precepe limb'a unguresca, adaugemu acì versiunea decretului romanesce.

„Michael Apafi, etc. Sciendu, câtu de mare lipsa este priveghiarea asupr'a portarei si fapteloru omeniloru pusi in ori care stare seau deregutoría, atâtu in politia, câtu si in basereca, si tienerea in regula cuvenita, forà de care nece intru un'a nu se pote sperá urmarea si fructificarea lucrure-loru cu bunu succesu. In a-antea loru au avutu acest'a predecesorii nostri de buna memoria, cari in decursulu domnirei loru avendu grige in a-ante de tote de lucrari-le, ce se tienu de marirea lui Ddieu, intra altele au oserbatu si acelu usu generale, cá pentru baserece-le romanesci dein asta patria, si spre indereptarea eroriloru, ce s'aru poté templá intru inse, se ingrigesca Episcopulu ortodoxu de confesiunea nostra, care usu oservendulu si noi si aprobandulu, ne amu involitu si amu ordinatu, cá reverendulu domnu Casparu Tiszabetsi episcopulu ortodoxu, se inspecteze tote baserece-le romanesci dein imperiulu nostru, si erori-le ce voru fi intru inse se le inderepte cu buna cuscientia si dupa cerenti'a lucrului se le conduca. Er' intru altele amu incredintiatu domniei sale si acea, cá se cerce dupa tipografi'a romanesca, ce a fostu redicatu-o fericitulu principe Racoti, si se cerceteze, cà ce s'a facutu, si acumu unde ar' poté fi, si unde ar' fi. Dereptu care fidelitatiloru vostre gratiosu si seriosu am demandatu, cá de câte ori reverendulu domnu Casparu Tiszabetsi episcopulu ortodoxu de confesiunea nostra ar' esî la visitarea basereceloru fidelitatiloru vostre, facundu de scire la ori care locu, ori pre ce-ne-lu va chiamá, nesmentitu

*) Sub tittlu: Smirnai Szent Polycarpus, fora locu si a.
**) Adeca: boldog emlékezetü.
***) In editiune: Lekiesmérettel.

se nu lipsesca a se presentá la oficiulu seu; almentrea se fia convinsi forà indoiela, cà celi ce aru fi temerari, si nu s'aru supune dispusetiunei si inspectiunei domniei sale in unele cá acestea, forà indoiela-si voru luà pedeps'a loru. Secus non facturi, etc. Datu in A. Julia, 14 Juniu, 1674. Mich. Apafi.

De acesta restaurare a' tipografiei romanesci, scrie si P. Bod la loc. cit. „Perierat typographia, a Principe Rákotzio erecta, inter tot principum mutationes, ac fatales bellorum revolutiones, cujus investigationem anno 1668 (sic) severe mandabat Princeps Michael Apafi, et in antiquum statum restitui jubebat. Curam vero Ecclesiarum Valachicarum ortodoxo Reformatorum Episcopo, ex priorum temporum consuetudine, suscipiendam imponebat“. Care vorbe se referescu la decretulu de mai susu, inse s'a smentitu anulu.

In alta carte edata totu de P. Bod sub titlu: Fenicele transivanu *), intru una nota asia scrie, traducundu pre romania: „In A. Julia a fostu si tipografia romanesca, care principele Gabriele Bethlen incepuse a o procurá, vrendu se tiparesca Bibli'a in limb'a romanesca; inse redicata a fostu dupa acea de principele Georgiu Racoti, carele a si tiparitu scripturele evangelistiloru, si Catechismulu Palatinu in a. 1648. S'a retacitu si acest'a tipografia, a' carcia cercare principele Mich. Apafi o demandase superintendentelui reformatu Petru Kovásznai la a. 1668.“ Inse in biografi'a acestuia la a. 1668 nu se afla nece una urma, ci numai de cercetarea de in a. 1774, cumu s'a vediutu mai susu. Tipografi'a insasi se pare a fi peritu totu una data cu cea alalta latino-ungurcsca totu de acolo la a. 1659, candu tatarii si turcii au arsu A. Julia.

(XII.)

Libertatea cuscientiei.

(Continuare dein Nr. XXII, si fine.)

1687 Nov. 18. adunare gen. in Fagarasiu.

Art. 1. Amesuratu starei celei triste a presentelui, voliendu a grigí de sustarea tierei se arunca pre fiacare porta: in bani 200 floreni, 15 cubule de grânu, 20 cub. de ovèsu, sî de tota port'a 2 buti de vinu de câte 40 ferie, preste aceea 4 vite de taliatu, dein cari 2 se fia boi, 2 vaci; intru asemene sî 15 cara bune de fenu; — pre popii sasesci 2060 cara de palia . . . . popii sasesci cu totii de impreuna 5000 fl., 2000 cub. de grânu, 3000 cub. de ovèsu, 200 buti de vinu de câte 240 ferie, 200 vite de taliatu sî 2000 cara de palia. — Popii romanesci se dè de impreuna 5000 fl., 900 cub. de grânu, 1500 cub. de ovèsu, 120 buti de vinu de câte 40 ferie, 240 vite de taliatu sî 600 cara de fenu.

1688 Januariu 24, ad. gener. in Fagarasiu.

Art. 2. Constringundu lips'a, de nou se arunca a supr'a tierei intregi unu anumitu cuantu de ovèsu . . . popii sasesci se dè 800, popii romanesci 100 de cubule.

1688 Martiu 10, ad. gener. in Fagarasiu.

Art. 2. (Se arunca 30,000 cubule de grânu, cari cerute de Caraffa domnitoriulu cu involîrea deputatiunei le-a promisu.) Pre popii romanesci capitatim câte 1 metreta.

1689 Januariu 5, ad. gener. in Sedisior'a.

Art. 2. Dupa ce asiá multe porte au peritu, cerendu asiá impregiuràrile, se impune dare nu numai aceloru locure sî persone, cari sî panà ací au contribuitu, cè sî pre de acele, cari panà ací intru acesta patria au fostu scutite de ori-ce contributiune . . . Popii sî mesterii unguresci de tota speciea se dè in contributiunea tierei a 20-a parte dein venitulu seu; protopopii dupa deregutori'a, ce au, se alega câtu face douediecimea acesta sî culegundu-o cu diligentia se o administre in man'a perceptoriului generale. . . Popii sasesci se dè 6250 fl., celi romanesci totu atâtu.

Art. 5. Spre sustentarea „vitezi“loru M. sale, cari suntu incortelati in tiera, se arunca nutrementu in modulu scrisu mai diosu: dupa totu numerulu de porta 6 cubule de grânu, 10 cub. de ovèsu, 25 ferie de vinu 3 centenaria de carne, 5 cara de fenu . . . Popii sasesci se dè 666 cubule de grânu, 1000 cub. de ovèsu, 150 centen. de carne, vinu 30 de vasa. Popii romanesci 300 cub. de grânu, 500 cub. de ovesu, 15 vasa de vinu, 200 centen. de carne, 150 cara de fenu.

1689 Juliu 15, ad. gen. in Iernotu.

Art. 1. . . . De sî este materia tare neplacuta si fora esemplu, totu-si cerendu lips'a se se contribuesca dupa numerulu porteloru, se arunca 40 fl. de fia-care porta. . . Preste acest'a pre Tier'a Fagarasiului 3000 fl., pre popii sasesci 1000, pre popii romanesci 1000 fl. Episcopulu sasescu sî celu romanescu se aiba grige de aceste doue contributiuni. (Apoi mai la vale totu in acestu Art. se impune popiloru sasesci sî romanesci cá spre acoperirea scadiementului provenitu dein restantie sî alte spese ale armatei, se dè câte una milia floreni.)

Art. 2. Fiendu cà multi nu socotescu intru nemic'a tote aceste cercetàri grele ale lui Domnedieu, multe genure de pecate forte s'au latitu intre omeni, fora indoiela dein causa cà se incredu intru impedecarea cursului ordinariu alu justitiei, sî sub pretestulu libertàtii nobilitarie spereza, cà celi ce aru fi detori a procede in contr'a loru, nu potu procede amesuratu usului de pana ací longo litis processu. Deci se decide, cá neconside-

---

*) Erdélyi Feniks, 1767, 8-o.

randu vetemarea libertàtii nobilitarie, spre pedepsirea celoru ce traescu intru pecate de aceste in venitoriu se se observe atare procesu: adeca directoriulu causeloru regali se cerce pre totinde in tiera, sî ori-unde ar' aflá ucidietoriu, adulteru, injuratoriu, seau sodomitu, se-lu evoce pre adunarea deputatiunei, unde tabl'a M. sale fora nece-una amenare seau partenire se revedia caus'a sî nedandu alta dilatiune, de câtu una unica esmisiune, se decidia lucrulu finalmente. Er' sub decursulu cercetarei toti deregutorii sî omenii onesti de alta ordine suntu detori a aretá directoriului pre omenii, ce-i sciu intru asiá pecate; sî pentru omu aflatu in de aceste neme se nu cuteze a castigá grati'a M. sale, sub pedepsa de 500 fl.; sî M. sa tienendu promisiunea de acumu se nu dè. Ma deca ore-cene dupa multe solicitàri ar' impetrá gratia dela M. sa, aceea se nu-i folosesca nemicu; cè fora lesiunea autoritatei domnitoriului se-si liè pedeps'a meritata dupa legi. Er' costitutiunea acest'a se aiba potere in 3 ani, er' de aci in colo se fia fora potere, de nu cumu-va cerendu asiá lips'a, tier'a cu cu consensulu M. sale o ar' confirmá de nou.

Art. 3. De ora ce romanii asiediati pre fundulu regiu chiaru asiá respundu popiloru sasesci simbri'a ce mai in a-ante le amblá de pre fundurele acele, cá sî candu locuiau sasi in locurele acele, — neprejudecandu nemicu impregiurarea, cà popii sasesci nu mergu se-i invetie, seau cà sî eli-si tienu pop'a, — se decide cá sî in Comitate sî sî in Secuime romanii, cari s'au asiediatu pre fundure de acele, unde mai in a-ante au locuitu unguri ce plateau simbria popei celui ungurescu, celu pucinu cu atât'a simbria se fia detori popei sî mesterului, câta a fostu detoriu ungurulu ce mai in a-ante a locuitu a colo; deca romanii nu aru volî se dè de buna volia, locuitorii celi alalti se pota scote cu esecutiune, dupa usulu observatu intru de aceste.

1689 Noemvre 24, ad. gen. in Alb'a.

Art. 1. Pentru causele apasatorie, pre anulu venitoriu 1690 s'a aruncatu contributiune de fia-care porta: 200 fl., 10 cub. de grânu, 3 centen. de carne, 17 urne de vinu, 10 cub. de ovèsu, 3 cara de fenu. . . Popii sasesci se dè 4000 fl., 1000 cub. de grânu, 100 cent. de carne, 21 vasa de vinu, 400 cub. de ovèsu, 50 cara de fenu. Popii romanesci 5000 fl., 4000 cub. de grânu, 100 cent. de carne, 14 vasa de vinu, 400 cub. de ovèsu, 50 cara de fenu.

1690 Aprile 14, adun. gen. in Fagarasiu.

Art. 1. Staturele voliendu a tiené in vedere mandatulu M. sale, a imperatului romaniloru, sî spre inaântarea crestinetatei voliendu ele a pune coruna fidelitatei catrà M. sa, care o au aretatu panà aci, . . . (impunu contributiune noua, pre cumu urmeza:) Tota port'a se de 20 fl., a fora de aceea 5 porte se de 2 boi buni de jugu. . . Popii romanesci 100 fl., celi sasesci 500 fl.

Asiá ajunseramu la anulu, dein care dateza memorandulu generariului Caraffa. Inchiaiàmu aci, pentru cà aci se inchiaia nu numai alu 3 sî celu dein urma periodu alu statului relegiosu in Tranni'a, pre tempulu independentiei sale, cè chiaru sî insa indepedenti'a Tranniei in realitate la anulu 1690 s'a terminatu, seau erá terminata inca dela 1687; cà dupa tractatulu suscrisu la Blasiu in 27 Octobre 1687 numai umbra de independentia a mai avutu.

In periodulu acest'a relegiunile noue adeca: rel. reformata, augustana sî unitaria, se bucurara de cea mai deplena libertate sî ajunsera la desvoltare sî intarire, ma se aventara sî la una stare infloritoria.

Deintr' insele religiunea reformata seau calvina, fiendu relegiunea aristocratiloru, (a pàrtii mai numerose dein poporulu ungurescu) pre cum sî a domnitoriloru, a fostu multu favorita sî ajutata cu desclinire de càtra G. Bethlen, carele o dotà sî cu unu institutu de invetiamentu, ce custa panà adi in Aniudu sî este celu mai bene provediutu in tota tier'a. Ministri ei se bucurau de veniture frumose dein fundure baserecesci, dein capetie sî decime, sî erau scutiti de greutàtile publice, asiá câtu in totu decursulu acestui periodu, — de sî necasurele sî lipsele tierei au fostu fora parechia, sî dietele s'au ocupatu mai vertosu cu aruncarea contributiuniloru, — abiá de 3 ori aflàmu intre contribuenti sî „popii ungurescí.“ (1660,—1662 sî 1689 Jan. 5.)

De securu in favorea loru s'a facutu sî Art. 36 dela Clusiu 1615, unde se decide pedepsa de 200 fl. a supr'a celoru, ce aru bate seau prefugá vre-unu „popa, docente seau studente.“

In favorea loru s'a decisu sî aceea (la 1624 Art. 7,) cá instrainatorii bunureloru baserecesci se se pedepsesca panà la 1000 fl., care pedepsa pre atunci erá preste mesura grea.

Spre inaantarea religiunei reformate s'au ingrigitu statulu de radicarea invetiamentului, sî a decretatu sî ajutoriu dein partea tierei. (Vedi Art. 12 dela 1633.)

Reformatii-calvini aveau in totu respectulu predomnire in statulu Tranniei. Nu este nece de cumu esageratiune, candu diet'a dela Cristianu (1690) in data la inceputu religiunea acest'a o numesce fö vallás, sî considera de nefacutu aceea, ce fora scirea sî involîrea ei se facuse.

Cu atâtu e mai caracteristicu pentru „libertatea cuscientiei“ in Tranni'a, cà esercitiulu acestei relegiuni prepotenti intru unele parti ale tierei nu erá suferitu nece in periodulu acest'a. (Art. 6 dela 1639 sî 2 dela 1689.)

Cele alalte 2 recepte, unitari'a sî augustan'a, in periodulu acest'a nu s'au latîtu in afora, cè au remasu in statulu seu celu vechiu, restrinsa cea dein urma la poporulu sasescu, er' cea de antâniu la câte-va dieci de milie de unguri.

Er' a 4 recepta, catolic'a, sî in periodulu acest'a numai dupa nume a fostu recepta, er' in realitate asuprita alaturea cu baserec'a romana sî mai reu, cà a fora de secuime in pucine locure erá suferita. —

Relegiunea vechia, adeca cea romanesca, remase totu in pusetiunea precaria dein tempulu trecutu, numai câtu acesta umilire sî nedereptatîre a ei s'a espresu sî determinatu precisu prein legile tierei sî s'a susceputu in càrtile de legi Aprobate sî Compilate. Relegiunei acestei-a i s'a datu adeca documentu, cà este suferita usque ad beneplacitum, sî acest'a numai propter regni emolumentum. (Approb. Const. P. I. Tit. 8. Art. I.)

De ací in legile tierei Tranni'a, „clasic'a patria" — cumu o numescu — a libertàtii cuscientiei, aflàmu contrasturele cele mai bizare. Unulu si acelu-asi Articlu cuprende in se-ne de una parte scutirea popiloru sî docentiloru reformati, era de alta parte ne documenteza positivu asuprirea popiloru romanesci. (Art. 34 dein 10 Jan. 1668.)

Capulu baserecei romane este omu fora de resiedentia (1655,) — popii romanesci se nu se pota nobilitá (1678 Oct.) — popii romanesci, pre câti fusese nobilitati, se-si pierdia nobilitatea (1680 Januariu,) — popii romanesci se platesca proprietariloru onorariu sî decima, — popii romanesci (sî sasesci) se platesca, una data cá de alta data, totu feliulu de contributiuni, ordinarie sî estraordinarie, bani, grânu, ovèsu, fenu, vinu; — eca tote sî singurele benefaceri, ce legile tierei nostre reversa preste popii romanesci! eca marea carta a derepturelorn, de cari se bucura ministrii celei mai numerose confesiuni dein clasic'a patria a libertàtii cuscientiei! —

In periodulu acest'a se mai amentescu inca doue religiuni noue, a crestiniloru noi sî a judaisantiloru.

Crestinii noi au venitu in Tranni'a la 1622 dein Moravi'a, de unde in urm'a pacei de Nikolsburg au fostu alungati pentru relegiunea ce profesau. Domnitoriulu G. Bethlen i-a asiediatu in Vintii de diosu sî le-a datu privilegiu, carele s'a intaritu sî de adunarea tierei, legiuindu-se, cá crestinii celi noi nece una data se nu fia supusi la contributiune. — Eli urmau invetiaturele lui Tom'a Münzer sî Nic. Storch, tieneau cà botezulu pruncilorn e fora potere, sî de aceea, dupa ce cresceau mari, i rebotezau. De ací s'au numitu: anabaptisti seau rebotezatori. — Invetiatur'a loru nu aflà aderenti intre locuitorii vechi ali tierei; inse de aceea totu nu s'a stinsu curendu, cà Moravii aceli-a tieneau de ea cu multa tenacitate.

Judaisantii ocuru adese ori in legile aduse intre 1610 sî 1638. Mai cu a supra e de insemnatu Art. 2 dela 1618 Oct. 4, carele opresce cu totulu „sect'a judeiloru sî alta relegiune plena de blasfemie, cá si acesta," pentru cá intru acestu modu se se abata mani'a lui D.dieu sî numele de rusîne, carele s'a datu tierei acestei-a pentru diversitatea relegiuniloru, se se sterga."

Ce-ne a fostu urdîtoriulu acestei secte sî cari au fostu invetiaturele ei, nu este cunoscutu. De comunu s'a consideratu cá sî una abatere dela religiunea Sociniana, de aceea s'a sî uumitu Crypto-Sociniarismu. Dupa profesiunea lui Martinu Seidel, carele a fostu celu mai de frunte sustienetoriu sî propagatoriu, ea fù una secta ratiunalistica, ce lapedá cu totulu Testamentulu nou, er' dein celu vechiu primea numai Decalogulu, sî acest'a nu pentru cà s'a descoperitu intre tunete sî fulgere, cè pentru cà dela natura e plantatu in mentea sî anem'a omului. *) Totu-si acest'a sî atât'a cosentîre intre urmatorii acestei secte sî judei fù de ajunsu spre a le impune numirea de judaizanti seau semi-judei, er' pentru serbarea sâmbatei s'au numitu sambatari.

La noi Simon Péchy, cancelariulu lui G. Bethlen, a fostu, carele s'a nevolîtu a latî sect'a judaizantiloru. Inse pucinu sporiu a potutu face, cà diet'a tierei s'a contrariatu dein tote poterile. (1610, 1618, 1622, 1635, sî 1638.) Insu-si Péchy, dupa ce a cadiutu dela potere, fuse urmaritu àspru pentru religiunea sa, pierdú tote posesiunile sale cele forte estinse sî fù aruncatu in prensoria. Asemeni persecutiuni suferira sî celi alalti sectatori ali acestei religiuni.

Sî cu tote aceste sect'a judaisantiloru si adi mai vegeteza pre ascunsu in ore-cari sate secuesci, mai multi in Bözöd-Ujfalu.

Se nu ne reintorcemu acumu la Caraffa cu speciosulu seu asertu: cà Transilvanii nu numai aveau deplena libertate in lucrurele cuscientiei, cè inca o sî pretiueau sî temeau, cá lumin'a ochiului, — si se facemu conclusiunea, se deslegàmu intrebarea: ore fostu-a in Tranni'a una adeverata libertate de cuscientia, seau numai una spoiela, una neluca, una fantoma, ce a insielatu ochiulu acelui judecatoriu ageru?

Staturele sî ordurele Tranniei, adeca cele 3 clàse de privilegiati, candu faceau una nedereptate pre terenu politicu, se ingrigeau cá aceea se fia mascata câtu se pote mai bene. Candu ele decretau aruncarea unei contributiuni grele sî nesuportabili, candu puneau una sarcina in spinari'a poporului, de comunu-lu vaierâu sî dîceau, cà poporulu este asupritu, sî lipsitu, de nu mai pote suportá greutàtile cele preste mesura. Apoi dupa aceste spresiuni de compatimire faciaria, adaugeau, cà incredentiandu-se staturele in ajutoriulu lui Ddieu, totu-sí decidu cá poporulu se mai platesca atât'a sî atât'a de fia-care porta! — Ma câte una data mergeau sî mai departe cu faciari'a: staturele dîceau in dieta: poporulu nu e modru sî potentia se aiba, de unde platí dàrile aceste; asiá dara se punia proprietarii in loculu iobagiloru 200 fl. de fia-care porta sî atâte cubule de grânu s. a.

*) Magazin für Gesch. Siebenbürgens II Band p. 427.

Acumu de se va porní cene-va dupa aceste sî dupa de acestea, forte usioru va lunecá se tienia, cà aristocrati'a dein tiera n'a fostu alta de câtu unu parente cu multa dorere sî compatimire catrà filiulu seu, poporulu neprivilegiatu . . .

Chiaru asiá va patî sî acel'a, carele se va luá dupa unele spresiuni pompose, ce ocuru in legile tierei sî vorbescu de libertatea cuscientiei; cà Staturele au preveghiatu, cá decisiunile sale, ce se reportáu la obiectulu relegiunei, se le invelesca sî ascundia sub masc'a pietàtii catrà Ddieu.

Era ce-ne va alaturá sî combiná tote legile aduse in obiectulu acest'a, cumu sî faptele necontestabili ale potestatii dein statulu Transilvaniei, acel'a fora indoiela va esî la aceca persvasiune trista:

cà in Transilvani'a relegiunea catolica panà candu a fostu la potere, n'a volitu se sufere alte convictiuni relegiose sî a nesuitu dein tote poterile a sterpí ideele de ori-ce scaimbare pre terenulu relegiosu.

cà relegiunile „reformate," in data ce au ajunsu la potere, chiaru asiá nesuferitorie au fostu cá sî mai in a-ante catolicismulu, — s'au persecatu sî au nesuitu a se eschide unele pre altele.

cà relegiunea majoritàtii locuitoriloru in totu tempulu acestei libertàti, a fostu lipsita de ori-ce libertate, ministrii ei asupriti sî nedereptatîti.

cà innoirile, — dupa invetiatur'a reformatiloru: miscàri libere sî nerestringibili ale spiritului omenescu, — au fostu oprite sî persecutate amaru.

cu unu cuventu: cà in Transilvani'a nu a fostu adeverata libertate de cuscientia, cè numai una spoiela, una faciaría insielatiosa.

Staturele sî ordurele scrieau multe lucrure frumosa prein legile tierei; apoi se ingrigeau cá prein alte prescrieri opuse, seau prein neesecutare, se paraliseze benele ce ar' fi fostu se urmeze deintru acele legi.

Asiá s. e. ele decretau forte a dese ori santîrea Dominecei sî a serbatorieloru, cercetarea cultului divinu panà sî in dîlele de lucru, suplicatiuni publice, sî pedepse draconice in contr'a injuratoriloru. Inse ar' rateci forte, cene ar' cugetá, cà aceste au sierbitu spre alta, de câtu spre a suministrá privilegiatiloru noua sî era-si noua miedia de a impilá sî despoliá poporulu.

Forte bene se caracteriseza pre se-ne in respectulu acest'a staturele, candu in Art. 7 dela 5 Jan. 1689 vorbindu despre legile aduse in contr'a fumatului sî a plantarei tabacului, dîcu ele insele: „oficialii ce e dereptu, de una parte au menatu vit'a bietului omu; inse de alta parte pip'a le-a fostu in gura."

In Transilvani'a numai acele deintre legi eráu cu potere sî aplecare deplena, cari sierbeau spre nedereptatîrea poporului.

Privilegiatii nu aveau alta lege, de câtu volienti'a sa, care o esecutau fora nece una considerare, de câte ori poteau. —

Nu a fostu dara libertate de cuscientia in dîlele lui Carafta; ma ce este mai multu, in estu anu chiaru s'a datu unu casu, carele demustra cà nece acumu preste 180 de ani dela Caraffa, nu este, sî unele mesuri restringutorie eredîte dein epoc'a ante-caraffiana mai custa sî li se atribue valore si in diu'a de adi!*)

Joane M. Moldovanu.

(IV.)

FASTI-Î ROMANI.

(Continuarea dein Nr. XXVI.)

A. u. c.		A. dupa Chr.
871.	P. Aeliu Hadrianu II.	
	— Fuscu Salinator	118
872.	P. Aeliu Hadrianu III.	
	Q. Juniu Rusticu	119
873.	L. Catiliu Severu	
	T. Aureliu Fulvu Boioniu . .	120
874.	— Anniu Veru II.	
	L. — Augur	121
875.	M'. Aciliu Aviola	
	C. Corneliu Pansa . . .	122
876.	Q. Articuleiu Petu (Petinu)	
	L. Venuleju Aproniauu . . .	123
877.	M'. Aciliu Glabrio	
	C. Belliciu Torquatu	
	Subst. C. Juliu Gallu	
	C. Valeriu Severu ,	124
878.	— Valeriu Asiaticu	
	— Titiu Aquilinu	125
879.	— Anniu Veru III.	
	L. Eggiu Ambibulu . . .	126
880**)	— Gallicanu	
	T. Atiliu Titianu	127
881.	L. Noniu Asprena Torquatu II.	
	M. Anniu Libo	128
882.	P. Iuventiu Celsu II.	
	Q. Juliu Balbu	
	(L. Neratiu Marcellu II) . .	129
883.	Q. Fabiu Catullinu	
	M. Flaviu Aper	130

*) Despunerile urmate in privinti'a judaïsantiloru dein Bözöd-Uyfalu, vedi-le in diuaria-le dein ver'a anului 1869.

**) Pre la acestu anu se pare a fi fostu Subst. si: L. Miniciu — Veru.

884. Ser. Octaviu Lena Petronianu
M. Antoniu Rufinu . . . 131
885. C. Seriu Augurinu
C. Trebiu Sergianu . . . 132
886. M. Antoniu Hiberu
P. Mummiu Sisenna Rutilianu . 133
887. L. Juliu Ursu Servianu III.
C. Vibiu Juventiu Varu . . . 134
888. — Lupercu
— Atticu
Substit. — Pontianu
— Atilianu.
Caderea Jerusalimului. . 135
889. L. Cejoniu Commodu
Sex. Vetulenu Civica Pompeianu . 136
890. L. Aeliu Veru Caesar II.
P. Coeliu Balbinu Vibulliu Piu . 137
891. — Sulpiciu Camerinu
— Quinctiu Niger
(P. Pactumeius Clemens) . . 138
More Adrianu.
892. Aeliu Antoninu Piu II.
C. Bruttiu Praesens II. . . . 139
893. T. Aeliu Antoninu Piu III.
M. Aureliu Caesar . . . 140
894. M. Peducaeu Stloga Priscinu
T. Hoeniu Severu . . . 141
895. L. Cuspiu Rufinu
L. Statiu Quadratu . . . 142
896. C. Belliciu Torquatu
T. Claudiu Herode Atticu
Subst. M. Corneliu Fronto. . 143
897. L. Lollianu Avitu
— Claudiu (Gaviu) Maximu . . 144
898. T. Aeliu Antoninu Piu IV.
M. Aureliu Caesar II. . . 145
899. Sex. Eruciu Claru II.
Cn. Claudiu Severu . . . 146
900. — Anniu Largu
— Prastina Messalinu . . . 147
901. — Torquatu
— Salviu Julianu . . . 148
902. Ser. Scipio Orfitu
Q. Noniu Priscu 149
903. — Gallicanu
— Antistiu Vetu 150
904. Sex. Quinctiliu Condianu s. Gordianu
Sex. Quintiliu Maximu . . . 151
905. M'. Aciliu Glabrio
M. Valeriu Homullu . . . 152
906. C. Bruttiu Praesens II.
A. Juniu Rufinu 153
907. L. Commodu Veru
— Sextiu Lateranu . . . 154
908. C. Juliu Severu
M. Juniu Rufinu Sabinianu
Subst. — Antiu Pollio
— Opimianu . . 155
909. M. Ceioniu Silvanu
C. Seriu Augurinu . . . 156
910. M. Civica Barbaru
— Regulu
Subst. Q. Canusiu Praenestinu
C. Lusiu Sparsu . . 157
911. Sex. Sulpiciu Tertullu
C. Tineju Sacerdos 158
912. — Plautiu Quintillu II.
M. Statiu Priscu Liciniu Italicu . 159
913. T. Clodiu Vibiu Varu
Ap. Anniu Atiliu Bradua . . 160
914. M. Aureliu Antoninu Caesar III.
L. Commodu Veru II.
Sustit. P. Furiu Saturninu . 161
More Antoninu Piu.
915. Q. Juniu Rusticu II.
Vettiu Aquilinu . . . 162
916. M. Pontiu Laelianu Larciu Sabinu
Q. Mustiu Priscu (Pastor?) . 163
917. M. Pompeiu Macrinu
P. Juventiu Celsu . . . 164
918. M. Gaviu Orfitu
L. Arriu Pudens 165
919. Q. Serviliu Pudens
L. Fufidiu Pollio 166
920. L. Aureliu Commodu Veru III.
M. Ummidiu Quadratu . . . 167
921. L. Venuleiu Apronianu II.
L. Sergiu Paullu II. . . . 168
922. Q. Pompeiu Senecio Sosiu Priscu
P. Coeliu Apollinare . . . 169
923. M. Corneliu Cethegu
C. Eruciu Claru 170
924. L. Septimiu Severu II.
L. Alfidiu Herennianu . . . 171
925. — Maximu
— Orfitu 172

926. M. Aureliu Severu II.
Ti. Claudiu Pompeianu 173
927. — Gallu
— Flaccu 174
928. L. Calpurniu Piso
P. Salviu Julianu 175
929. T. Vitrasiu Pollio II.
M. Flaviu Afer (Aper?) II. . . . 176
930. L. Aeliu Aureliu Commodu
M. Plautiu Quintillu 177
931. — Gaviu Orfitu
— Juliauu Rufu 178
932. L. Aeliu Aureliu Commodu II.
P. Martiu Veru
Substit. P. Helvidiu Pertinax . 179

XLIII.

Sciri dela Societatea academica romana.

Sesiunea anului 1869.

I.

Societatea academica romana, convocata pre $^{1}/_{13}$ aug. a. c., sia inceputu lucrarile chiaru dein acea dî, si le a terminatu in $^{15}/_{27}$ Sept., dupà cumu e prevediutu in Statute.

Nepotendu dein cause grele nece in a. c. a luá parte la pertractarile ei, si Societatea inca nece in estu anu publicandusi protocolole siedentieloru sale, pre câtu scimu, ne vedemu necesitati a recurre la scirile private ce amu luatu, si la notitie-le de prein diuaria-le politice dein la-intru si dein afora.

— La $^{1}/_{13}$ aug. Sesiunea s'a deschisu prein presiedentele Societatei Dn. J. Heliade R., cu imnulu Creatiunei, despre care „Adunarea natiunale“ dîce: Eca frumosulu poemu, cu care dn. Heliade Radulescu a inauguratu, cá presiedente, sesiunea Societatei academice pre 1869. Er' altu diuariu adauge: Forà a vorbí de valorea literara acestei poesie, trebue se luàmu notitia de densa, de ora ce procede tocm'a dela presiedente-le academiei nostre. Credemu inse cà ajunge a produce inceputulu câte a' unei parti, pentru a dá una idea despre limbagiulu intregului. Ea se imparte in mai multe parti. Asia d. e.

Partea I: Lumin'a se incepe:

Ai dîsu fia lumina! Si éta sunt, Eterne;
Implut'am universulu cu peplu impregiuruti,
Si spiritulu vietii se porta preste ape;
Petrunsu-s'a abisulu d'o mistica ardore,
Si l'a cuprinsu fiori;
Tresare si concepe. — Ai chaosului germini
Spre viatia si spre nunta accépta a ta voce;
Materi'a inerta, si vaga, si informa, etc.

Partea II: Firmamentulu, se incepe:

Ai dîsu se fiu, si éta la omnipotent'ati voce
Din planulu Presciintiĭ extinsu m'am ca doma
La santulu tabernacolu, nemarginitulu templu! etc.

Partea III: Apele, se incepe:

Puteri priordiale, principe, Eloimi,
La nunta, la creare sculati! suntemu chemate;
Prunci angeli ai Recorei cu aripi diaphane,
Lucide cá ademantulu, — —
Apari ca o miresa, o Mater Terra sacra,
Prepara-te de nunta; etc.

Astu-feliu dar', dîce coruspendente-le in urma, la academi'a nostra se canta latinesce, si ce mai sciu cumu. Ore de ce? Ce-ne scie de ce leacu va fí! A buna sema de ocamdata nu va poté se fia prea intielesu si pentru luminarea poporului romanescu. Alb.

— In siedenti'a II, dela $^{12}/_{24}$ aug. s'a cititu dimisiunea unoru membri, intre cari a fostu si a' dlui A. Hajdeu, in care impartasiesce Societatei lucrure de mare interesu pentru limb'a si literatur'a romana. Elu arata in scrisori'a sa, cà in Rusi'a la Moscau se afla in manuscriptu doua diferite lexicone de limb'a romana, unulu dela finea seclului XVII. in bibliotec'a Societatei imperiali de istoria si anticitatile rusesci la universitatea de acolo, si altulu dela inceputulu seclului XVIII in fost'a biblioteca a' Comitelui Tolstoi, er' acumu a' guberniului. Aceste manuscripte se presupunu a fí autografele renumitiloru romani Nicolau Milescu fostulu spatariu dein Moldov'a, si Dositeiu fostu archiepiscopu alu Sucevei. Dlu Hajdeu arata mai departe, cà in bibliotec'a academiei teologice dela Moscua se afla in limb'a latina Manuscrisulu operei lui Dem. Cantemiru intitulate „Descrierea Moldovei.“

La acesta importante impartasîre a' dlui Hajdeu, Societatea va luá mesurele necesarie spre a procurá copi'a aceloru opere atâtu de pretiose pentru romani, si anume va cere prein guberniu

tramiterea originaleloru insasi la Societate pre unu tempu ore care spre a se copiá chiaru ací.

In acesta Societatea-si va regulá si aduce in ordine esacta si bibliotec'a.

In urma, — guberniulu a traspusu Societatei fundulu ei in libera administratiune, prein care despusetiune ea se va pune in stare de a properá la realisarea scopului, pentru care s'a infientiatu.
Feder.

— In câtu pentru tiparirea **Dictiunariului**, s'au luatu deja mesurele necesarie de a se pune in lucrare acesta opera, inca in decursulu acestui anu. Si anume, se va pune in lucrare unu **glosariu** de cuvente, cari au fostu seau suntu inca in usu la romani, in diversele provincie locuite de eli, si forà destintiune, deca acele cuvente suntu de origine romana seau straina. Acestu glosariu se va incepe cu publicarea colectiuniloru de cuvente presentate seau ce s'aru presentá Societatei seau de membrii ei, seau de alti literati, cari s'aru insarciná cu atari colectiuni. Panà acumu dlu **Caragiani** a presentatu in un'a dein siedentie, una colectiune fromosa si multu interesante de cuvente macedo-romane; asemene colectiuni de cuvente vechie romanesci se ascepta dela dlu C.; se voru invitá apoi toti celi ce posiedu, seau aru bene volî a face colectiuni de acestea, cá se le inainteze Societatei academice. Tiparirea acestoru colectiuni se va face in **Analile** Societatei, seau in una publicatiune anume.

Pre lenga acesta lucrare, care, precumu se vede, nu e de câtu una colectiune de materiale, se va pune in lucrare inca in acestu anu compunerea si edarea unui **Dictiunariu alu limbei romane**, care va cuprende tote cuventele romane in ori ce ramu de scientia si cunoscentia. Cu acesta lucrare se va insarciná una comisiune de **trei** membri, cari inca in decursulu acestui anu va publicá celu pucinu 24 cole, si la inceputulu sesiunei venitorie le va supune apretiarei si deliberarei sectiunei filologice. Asia va urmá apoi dein anu in anu, facundu noue editiuni si indreptandule si completandule dupa diversele colectiuni facute de membri seau de particulari, si dupa inchiarile sectiunei filologice.

Paralelu cu acesta lucrare se va publicá unu **Vocabulariu de cuvente straine in limb'a romana**, cu indreptare la cuventele curatu romane dein dictiunariulu limbei romane. Comisiunea insarcinata cu lucrarea dictiunariului limbei romane va trece in vocabulariulu de cuvente straine tote acele cuvente, cari le crede straine in limb'a romana, si asemenea dictiunariului va supune si lucrarea sa de vocabulariu la apretiarea sectiunei filologice.

Eca opere, — la cari alte societati au lucratu 50—60 de ani, Societatea academica romana spera, ale poté avé in mai pucini ani. In un'a dein siedentiele venitorie se va stabilí planulu, dupa care se urmeze Comisiunea in compunerea dictiunariului limbei romane.

Mai in tota siedenti'a se tienu discusiuni filologice, literarie si scientifice, de esemplu asupr'a **isvodului lui Clanàu**, asupr'a autenticitatei seau neautencitatei acestei cronice; si cu totii au consemtîtu a studiá cu tota seriositatea acesta cronica; s'a mai discutatu despre starea scoleloru nostre cu inceputulu seclului presente. Feder.

— Societatea academica romana tiene regulatu siedentie in tote dîlele, afora de serbatori, incependu la 1 ora d. m. Gaz.

— In doue siedentie private, s'au tienutu desbateri asupr'a autenticitatei seau neautenticitatei Cronicei lui **Huru**. Nu cunoscemu, scrie **Traianu**, conclusiunile luate de catrà Societate. In alta siedentia s'a vorbitu despre alfabetulu atribuitu lui Cirilu. Gaz. si Traianu dupa Adun. nat.

— In decursulu septemanei, ce se inchià cu $^{16}/_{28}$ aug., s'a desbatutu si votatu regulamentulu seau instructiunea pentru Comisiunea de trei, insarcinata cu compunerea **Dictiunariului** romanu. Acestu opu are se cuprenda 100 de cole desu tiparite, si are se esa celu multu in patru ani. Dar' acesta editiune prima, care se va edá in 4000 de esemplaria, va fí mai multu una **incercare** si unu **inceputu**; dein care causa se voru si impartî 300 esemplaria gratis pre intre literati, cu provocare de a contribuí dein tote partile, si cu tote poterile, la completarea si perfectiunarea lui, care numai dupa aceea, si dupa ce va fí censuratu de sectiunea filologica intrega, se va publicá in form'a definitiva, cá **Dictiunariu academicu**. **Glosaria**-le, se voru tiparí paralelu. Se voru pune premia câtu de bune pentru toti, câti voru contribuí la inavutîrea si perfectiunarea Vocabulariului limbei romane, ce se

pote precepe si de acolo, cà membriloru trei dein Comisiunea dictiunariului, s'a otaritu câte 15 # fia-carui'a dupa tota col'a tiparita, ce va lucrá, inca câte 4 # fia-caruia dupa tota col'a, la a' careia censurare si aprobare va luá parte, si a fora de acest'a inca câte 3 # pentru corectur'a unei cole.

In bani dar' nu se face economia, dar' nece este trebuintia a se face, cà ce bani suntu spre acestu scopu destuli dein fundatiunea lui Zappa, numai lucrulu se fia bunu, apoi banii dein vendiarea opului se voru mai si compensá.

Stabilirêa unei ortografie a' Societatei nu se mai pote amená; publicarea Analiloru Societatei s'a sistatu dein asta causa, si asemenea nece glosaria-le nece dictiunariulu nu s'ar' poté publicá, — ea inse va fi numai un'a transitoria, si nu are se fia strinsu etimologica cá a' dlu T. C. Alb.

— De una ortografia definitiva asta data nu pote se fia vorba, cà ce intre impregiurarile de facia inca nece unii membri ai Academiei nu se arata plecati a se supune decisiunei acestui corpu inca nou si pucinu probatu, cu atâtu mai pucinu se pote contá pre plecarea guberniului, diuaristicei, si celoru alalti literati. Vorb'a dar' este numai de unu metodu provisoriu, cu care se se sierbesca Academi'a in afacerile sale, si toti acelia cari aru volî a se acomodá esemplului ei.

Panà acumu (30 aug. v.) in patru siedentie urmara a fi desbatute cestiuni de ortografia; prim'a cestiune fù: deca consunantile, **d**, **t**, si **s**, au se se semneze cu cedile, in casure-le candu inainte de **i** si-schimba sunetele? La inceputu dnii Laurianu, Sionu, Babesiu si Sbiera, ba chiaru si Heliade, Massimu, si Romanu dein comisiune, erau pentru cedile, dupà una disputa inse de doue dîle, mai toti paresira asta parere, nevrendu a recunosce momente de oportunitate nece provisoriu. Astfeliu cestiunea se decise cu 10 voturi contr'a 2, pentru respingerea cedileloru; numai Sbiera remase dein principiu, Babesiu dein oportunitate pentru cedile.

A' dou'a regula, ce se decise, fù, cà — dupa **c** si **g**, candu inainte de **i** si-pastreza sunetulu, se se intercaleze unu **h**? Decisiunea se facù cu 11 contr'a 1 votu, adeca alu dlui Massimu, carele se dechiarà mai plecatu a primí, — totu dein alfabetulu latinu, — pre **k**, de câtu pre **h**.

A treia cestiune ce se desbatù in doue siedentie, forà a fí deslegata ori decisà, este deca este a se admite duplicarea consunantiloru? In asta cestiune celi mai aprici aparatori ai duplicatiunei suntu dnii: Heliade, Laurianu, si Ionescu; er' celi mai resoluti contrari suntu: Massimu, Sbiera, si Romanu. Dar' maioritatea precumupanitoria pare a fí contr'a duplicariloru, afora de casure-le de compusitiune cu **in**, si mai cà nu e indoiela, cà duplicatiunea in midiloculu cuventeloru nu va fí primita. Alb.

— Intru acea Societatea mai inaintà si cu ortografi'a; dar' dupa câte se audu despre aceste desbateri, se pare, cà ele nu voru avé resultatulu ce se dorea si sperá dela inceputu. Se suna, cà unele cestiuni s'aru fí decisu — nu prein maioritate si argumente, ci dupa influenti'a de autoritate a unoru membri. Asia anume, se se fia primitu duplicarea consunantiloru nu numai la compusetiuni, ci si la midilocu „more latino," una mesura, ce face imposibile una scriere corecta forà a scí bene limb'a latina; unu inconveniente câtu se pote de mare. Asemenea se se fia primitu intrebuentiarea litereloru **x** si **y**, in tote cuventele luate dela straini, si altele asemenea. Dar' Societatea, dupa ce nu s'a potutu emancipá de influentie personali, crediù a paralisá reulu prein acea, cà respicà de adreptulu: cumu cà acestu metodu de scriere este numai pentru sene, adeca pentru afacerile si publicàrile sale, de ací in colo lasa carturariloru libera alegere si primire.

Desbaterile asupr'a ortografiei, inca nu suntu terminate, mai suntu adeca câteva pucine, dar' totu grele cestiuni de regulatu.

Siedenti'a ultima se va tiené (— s'a si tienutu) luni in 15/27 Sept., er' de marti in colo membrii dein strainetate voru incepe a paresí capital'a Romaniei. Alb.

— Dein Gramatec'a dlui C. s'au tramisu cele de antaniu 12 cole, cele alalte voru esî pre la inceputulu lui Nov. Multi se pregatescu a luá acestu opu la una critica agera si seriosa *); foi'a Bucu-

*) O asteptàmu cu sete, si o vomu salutá cu bucuría, fia ori câtu de agera, numai se fia si seriosa, fundata, si nepartiale; ne miràmu numai, si nu ne potemu destulu mirá, cumu se se pota ce-ne-va pregatí a critisá unu opu, in a-ante de alu cunosce si de alu avé a mana — de nu e chiaru nesdravenu. Not. Editor.

vinei inse credu, cà va publicá cea de antaniu critica**); si ve facu atenti la nrii ei celi mai de aprope.

Nota. Solenitatea siedintiei publice dein 14/26 Sept., precumu si alte date mai importanti, le reservàmu pentru numerulu venitoriu.

Antice.

Dn. Presiedinte alu Comisiunei archeologice dein Bucuresci C. Boliacu, la finea reportului, ce a datu Ministrului de cultu despre caletori'a scientifica intreprensa in lun'a lui aug. a. c. spre Dunare incependu dela Giiurgiu, si l'a publicatu in Trompet'a Carpatiloru nr. 785, si pre care noi, de si este forte interesante, pentru lungimei nulu potemu republicá, dà una lista de obiectele aflate in escursiunile sale archeologice in 43 de dìle, care urmeza ací.

Obiecte de pamentu.

35 Vasa intrege, intre cari 3 urne cu cenusia, dein cari un'a cu capacu, de diferite marimi si forme.
14 Lampione, in diferite marimi si forme.
10 Globuli gauriti, in diferite marimi.
7 Rote gaurite, diferite marimi.
1 Masca intacta, mare.
7 Masce mici.
1 Capu mare.
1 Vasu micu pentru perfumuri.
1 Aquila.
3 Statuete intacte.
2 Busturi intacte.
20 Fragmente diverse.
2 Muluri pentru statuete.
20 Caramide cu impresiuni de legiuni, cohorti, etc.
10 Diece diverse obiecte.
Diferite fragmente de vasa cu relevuri.

Marmure.

Bacchus cu unu satiru, si cu Ambellus intacta.
Unu altu relevu, subiectu de venatoria cu inscriptiune greca.
Unu fragmentu deintru una quadriga.
Unu altu fragmentu nedefinitu.
Una Diana intacta.
Unu Hermes bifrontu.

Silexuri si obiecte de pietra.

Una arma mare, verde.
Siesa custure, intregi.
Trei toporasia.
Una sageta cu denti.
Doua topora mai mari, lenga cari se adaugu alte 4 de caramida, avendu aceeasi forma.
Optu pietre lucrate pentru prastia.
Mai multe bule mice negre.
Una morisca romana cu fierulu intru insa.
Una pietra mare verde lucrata.

Obiecte de bronzu.

Una statueta, Venus.
Una statueta, Mercuriu.
Una vestale cu patera in man'a derepta.
Una statueta, doi gladiatori.
Una statueta mica, Venerea.
Una statueta mica, Mercuriu.
Una statueta mica, Diana.
Una statueta, Amoru.
Unu bou pre unu piedestalu.
Una aquila legionaria pre unu piedestalu.
Trei cali pre piedestaluri.
Unu porcu mistretiu pre piedestalu.
Unu bou micu.
Unu cocosiu.
Doue plàci cu subiecte diverse.
Doua vasa.
Doue chiai.
Doue agrafe.
Unu mare numeru de obiecte intrege, si fragmente.
Una masca mica.
Brosca cu chiae intru tote ornamentele de bronzu, capaculu cosciugului, si diferite obiecte aflate in doua sarcofage.

Obiecte de fieru.

Unu espadon de 1 metru 65 centimetre.
Doi penteni, de marime estraordinaria.
Doue sprà diece sagete de diverse forme si marimi.
Una lance.
Unu amnariu mare.
Una pasere pre unu pesce, emblem'a municipiului Istriei.
Trei bricege.
Mai multe custure.
Una secure.

**) Critice, cá ale foliei Bucovine, amu mai vediutu si le-amu — inghitîtu. Not. Edit.

Unu sapoiu.

Una alta sapa de alta forma.

Unu fieru de plugariu.

Unu fieru mare, ce nu ise pote determiná intrebuentiarea.

Unu busduganu.

Diferite obiecte de fieru.

Unu fieru de infieratu calii legiunariloru cu literele Æ. M.

Una mesura mare de fieru, cantarindu patru oc'a.

Una bula mai mica.

Scobele si plumburile a doua sarcofaguri.

Doua instrumente mari.

Una chiae cindata.

Bijuteria.

Una oglinda de argentu, cu Psyche si Amor pre dosulu ei.

Trei cerceli de auru.

Unu inelu grosu de auru cu pietra gravata intru insu.

Unu lantîsioru de auru.

Unu fermoiru de auru stricatu in mai multe bucati.

Siese inele rupte cu pietrele gravate intru inse.

Un' sprà diece pietre gravate (antice).

Una corona mica de auru, cu rubine si smaragde mici.

Trei amulete de agathu orientale, si un'a de onyx, cu figure diverse.

Unu anelu de argentu.

Unu rubinu, lacrema.

Unu smaragdu, lacrema.

Doue smaragde mai mari.

Unu saphiru.

Unu balasiu.

Unu fermoiru de auru bizantinu, mare, cu margaritare si pietre diverse.

Unu anelu mare de auru bizantinu, cu unu rubinu si margaritare.

Una multîme de fragmente, si pietrarie diverse.

Doua obiecte obscene, diferite obiecte de ivoir, si de chihlibariu.

Numismatica.

Trei medalie de auru.

400 medalie de argentu.

Doue medalione bronzu.

48 bronzu mare,

40 bronzu midilocu.

400 bronzu micu.

Pietrificatiuni.

60 bucati diverse.

Una mare colectiune de mineralogia.

Una multîme de esemplarie forte alese de mineralogia.

Si terminandu: „Tote aceste obiecte, ve rogu d-le ministru, se bene voliti a dá ordini Conservatoriului Museului, se venia se le liè, si apoi voliu ingrigí, se le asiediu in museu pre in locurile loru respective.

Presiedentele comitetului archeologicu CESAR BOLIACU.

DOCUMENTU

seau una scrisoria de pace si legatura intre principele Const. Sierbanu alu Romaniei, si G. Racoti alu Transilvaniei, de care amu amentitu in nr. precedente chiaru in fine, urmeza in versiune romanesca.

„Noi Constantinu Voevodu, dein grati'a lui Domnedieu domnu a tota tier'a romanesca, facemu cunoscutu prein acesta scrisoria a' nostra, cumu cà dupa ce in tempurele trecute, inca in viati'a fericitului Mateiu Voda predecesorului nostru incependuse una rescolare periculosa, si dupa acea dela inceputulu domniei nostre continuanduse, pentru ostirile de sub noi si in tier'a nostra, si anume pentru dorobantî'a pedestra, seimeni, si calarasi, boerii tierei erau in forte mare turburare si persecutare, in câtu nu numai sangele loru, ci si alu familieloru si prunciloru, si alu cumnatiloru acelor'a s'a versatu forà dereptate, una parte la turci, altii in Transilvani'a, er' altii in Moldov'a au scapatu si fugitu pentru scaparea vietiei loru, er' averile loru tote s'au predatu, rescolanduse chiaru si asupr'a domniei nostre, si dupa multe predatiuni, si impignoratiuni, pre tota or'a nevolienduse a ne luá viati'a, in urma dein scaunulu nostru, si de vestimentele nostre cele principali cutezara a ne scote si lipsí, asia câtu numai Domnedieu scie, in câte injurie amare si in ce stare periculosa ne aflamu, dein cari dupa Domnedieu ne mai avendu nece una sperare de a scapá, amu alergatu la mari'a sa Principele Tranniei, prea luminatulu domnu Georgiu Racoti, dein grati'a lui Domnedieu principe Transilvaniei si partiloru tierei ungeresci, carele ca unu principe crestinu, comiserandu starea nostra periculosa, s'a induratu a ne ajutá cu ostile tierei sale, in contr'a caruia acelu poporu facutoriu de atâte rele adunanduse si arme luandu, nu

numai a esîtu la oste, cì a si cutezatu orbesce a si atacá in tempu si locu neprevediutu ostile Mariei sale, ci dupa grati'a lui Domnedieu portarea de grige a' Mariei sale si atent'a luare a mente standu cu ostile in contr'a loru, ia si batutu in lupta derepta si ia stricatu, er' pre noi cu tier'a nostra si cu boiarii nostri impreuna ne a scapatu de eli; pentru care si noi panà la capetulu vietiei nostre nevrendu a fí nemultiemitori, ne apromitemu si ne oblegàmu, pre credenti'a nostra cea derepta crestinesca si pre mantuirea sufletului nostru *) cumu cà noi urmatoriloru Mariei sale intru tote deplenu vomu fí de bene volîtori, neamici neamiciloru si volîtoriloru sei de reu; tote ce aru fí spre stricatiunea loru, si ne aru vení la cunoscentia, le vomu face cunoscute Marieloru sale la tempulu seu, si ne vomu nevolî dein tote poterile nostre ale impiedecá, si candu voru cere Marie-le sale, redicandu ostile nostre in persona contr'a neamiciloru loru, vomu fí gat'a a le ajutá, panà candu va aduce necesitatea cu sene; spre stricarea Marieloru sale cu nemenea nu vomu face nece una legatura, si deca candu-va vomu fí constrinsi a tramite la popora straine, seau s'ar' templá cá de acolo se venia tramisi, nu vomu lipsí a dá de scire Marie-loru sale, si in tote lucrure-le mai de frunte, ce s'aru tiené de tote trele tierele, forà scirea si involîrea Mariei sale nu vomu lucrá.

II. Mediuinele tierei Transilvaniei, pre cumu s'au tienutu panà la mortea lui Mateiu Voda, totu asemenea se voru tiené si in dîlele nostre, si Transilvanii intru acestea nu se voru turburá; in ce se tiene de pascuarea viteloru in laintrulu acestei tiere, vomu urmá si intru acestu lucru bunele dispusetiuni de mai in a-ante, si vomu face cá si supusii nostri se le urmeze, si vomu tiené intru tote vecinatate buna, er' opririle forà de lege nu le vomu suferí.

III. Alinandu Ddieu starile acestea, ori candu va cere Mari'a sa, vomu indetorí si cu juramentu pre toti boiarii tierei si pre celi alalti ostasi, la servitiu credentiosu Mariei sale si la unire.

IV. In pregiurulu nostru in deregutorie-le cele mai inalte vomu pune si asiediá persone atâtu de calificate, cari si indetoririloru catrà Mari'a sa se pota pre dereptu respunde, ba inca si in aplecarea loru vomu acceptá si urmá buna placerea Mariei sale.

*) Aici se pare a se incepe puntulu II, ce urmeza.

V. Donure-le de buna vecinetate de pre anu, pentru gratiositatea Mariei sale facuta cu noi, le amu maritu, fiendu 2500 ♯ in dîlele lui Mateiu Voda, la 3000, cari in toti anii ne vomu nevolî ai tramite Mariei sale.

Despre cari tote, cumu cà le vomu pazí, ne oblegàmu si juràmu pre Domnedieu celu viu, pre sant'a evangelia, pre baserec'a cea santa, pre tote ajunüre-le nostre, si pre santii Apostoli, cumu cà tote acestea le vomu face si le vomu tiené; er' carele nu ar' face acestea si nu le ar' tiené, acel'a de viati'a eterna se nu aiba parte, ci se fia la unu locu cu Jud'a si cu Ariu. Datu in cetatea nostra Tergovesti.

Io. Constantinu Voevodu. (L. S.)

Nota. Pre cumu se vede, documentulu nu are anulu si diu'a insemnate, inse dupa scirile istorice, se referesce la revolutiunea dein a. 1655 si batali'a dein 17 Jun. aceluiasi anu, in care ostea resculatoriloru s'a nemicitu.

NOTITIE DIVERSE.

— D. Prof. J. Moldovanu a edatu de curundu una colectiune de Acte sinodali vechia si noua, mai multu relative la alegerile de Episcopi pentru A. diecesea unita dein Trni'a. Ea costa 1 fl. 10 xr. brosiurata, si se afla de vendiare la autoriulu, caruia dein partene-i oràmu mai multa trecere, de câtu au avutu Actele si fragmentele nostre, cá se nu fia costrinsu a le lapedá cá noi cu 70% rabatu.

— Mai de una-di ne intrebau dein mai multe parti, cà de ce nu tiparimu Archivulu in Blasiu, ci in Sabiniu, fiendu tipariulu, cu care se tipari Euchologiulu, destulu de frumosu, precumu si este, — curundu apoi ne suprense una alta intrebare contraria, cà de ce tiparimu Gramatec'a in Blasiu, si nu mai bene intru una tipografia mai moderna? — Va se dîca, nu e bene nece sia nece sia, si ne amu adusu amente de istori'a mosiului cu copilulu si cu drumarii, carea o presupunemu cunoscuta. Er' de cumu va nu ar' fi cunoscuta, o vomu enará de alta data bucurosu.

— Dn. A. Cosma, adiunctu la inspectoratulu scolastecu alu Selagiului, ne a tramesu una scrisoria pentru Archivu, care si in Federatiune s'a publicatu, impreuna cu 11 monete vechie si alte trei obiecte pentru museulu dein locu, cari sosindu prea tardîu se voru publicá in Nr. venitoriu.

Nr. XXX. va aparé in 25 Nov. vechiu. a. c.

Editoriu: T. CIPARIU. Imprimeri'a SAM. FILTSCH *(W. Krafft)* in Sabiniu.